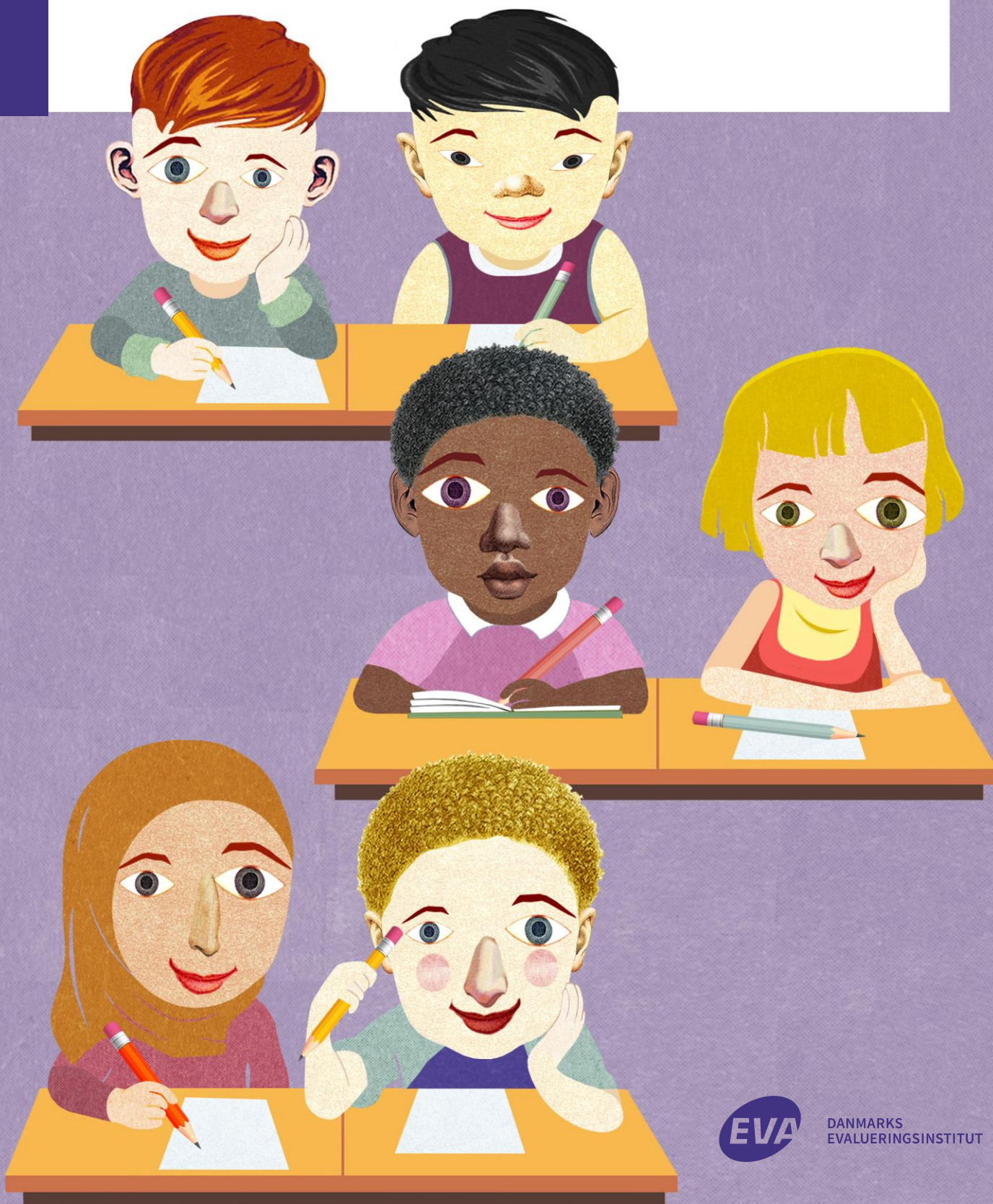

Direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser

FORORD

Direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser

I denne rapport præsenterer Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) en undersøgelse af direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser i folkeskolen. Nyankomne elever betegner i denne rapport tosprogede børn og unge i alderen 5-18 år, der ikke har de nødvendige sproglige forudsætninger for at indgå i almenundervisningen i folkeskolen, og som derfor har krav på basisundervisning.

Det har i en række kommuner i de senere år vundet indpas, at nyankomne elever indskrives direkte i almenklasser. Med denne rapport giver vi et indblik i, hvor mange kommuner der vælger at gøre brug af dette modtagelsestilbud. Derudover sætter vi fokus på, hvilke erfaringer kommuner og skoler har gjort sig med at modtage eleverne direkte i almenklasserne. Hvordan griber de opgaven an, og hvilke muligheder og udfordringer møder de?

Den direkte indskrivning i almenklasser er især blevet drøftet i forbindelse med stigningen i antallet af flygtninge, der kom til Danmark i 2015. Undersøgelsens relevans er dog ikke betinget af antallet af flygtninge i Danmark, da gruppen af nyankomne elever i folkeskolen ikke alene består af elever med flygtningebaggrund, men også af elever, der er kommet til Danmark af andre årsager, eksempelvis familiesammenførte, børn af arbejdstagere mv. Set i det lys er der behov for at nuancere og kvalificere det aktuelle arbejde med integrationen af nyankomne elever i folkeskolen.

Jeg håber, at man i skolefeltet vil diskutere undersøgelsens resultater, og at disse kan bruges som afsæt for en konstruktiv dialog om udvikling på området til gavn for integrationen af nyankomne elever i folkeskolen.

Mikkel Haarder

Direktør for EVA

INDHOLD

Direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser

1	Resumé	6
2	Indledning	10
2.1	Formål og undersøgelsesspørgsmål	11
2.2	Undersøgelsens design og metode	11
2.3	Lovgrundlag for direkte indskrivning	14
2.4	Undersøgelsens projektgruppe	16
2.5	Rapportens opbygning	16
3	Kortlægning af direkte indskrivning i almenklasser	17
3.1	Udbredelsen af direkte indskrivning i kommunerne	17
3.2	Overvejelser for og imod direkte indskrivning	19
3.3	Kommunernes praksis for sprogstøtte ved direkte indskrivning	21
4	Praksis for direkte indskrivning i almenklasser	22
4.1	Tildeling af økonomiske ressourcer til tosprogsområdet	22
4.2	Visitering af nyankomne elever	23
4.3	Organisering af DSA-indsatsen til nyankomne elever	24
4.4	Sprogstøtte i praksis	26
5	Samarbejdet om de nyankomne elever	31
5.1	Tre samarbejdsvarianter	31
5.2	Almenlærernes behov for støtte og samarbejde	33
5.3	Skole-hjem-samarbejdet	35

6	De nyankomne elevers sociale, sproglige og faglige udvikling	38
6.1	Skolernes erfaring med tosprogede elever	38
6.2	De nyankomne elevers sociale udvikling	39
6.3	De nyankomne elevers sproglige udvikling	42
6.4	De nyankomne elevers faglige udvikling	45

	Appendiks A – Litteraturliste	48
--	--------------------------------------	-----------

	Appendiks B – Tabelrapport	49
--	-----------------------------------	-----------

1 Resumé

Det er op til de danske kommuner at vælge, hvilke modtagelsestilbud de vil gøre brug af, når de modtager nyankomne elever i folkeskolen. Et af disse modtagelsestilbud er direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser. Denne rapport præsenterer resultaterne af en undersøgelse af udbredelsen af og erfaringerne med at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser i folkeskolen.

Relevans, faglig kontekst og målgruppe

I de senere år har flere kommuner valgt at omlægge organiseringen af basisundervisning for nyankomne elever på en sådan måde, at eleverne oftere indskrives direkte i almenklasser. Det har givet anledning til en større debat, både i skoler og kommuner, der særligt har kredset om spørgsmålet: Er det til gavn for de nyankomne elever at blive direkte indskrevet i almenklasser, eller er der i højere grad tale om en politisk spareøvelse?

Med denne undersøgelse kortlægger Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) udbredelsen af og samler op på erfaringerne med direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser. På baggrund af en spørgeskemaundersøgelse kortlægger vi, i hvor mange kommuner man lader nyankomne elever blive direkte indskrevet i almenklasser. Med afsæt i en kvalitativ undersøgelse samler vi op på skolernes konkrete erfaringer med dette modtagelsestilbud: Hvordan griber de opgaven an, og hvilke muligheder og udfordringer møder de?

Rapporten henvender sig til skoleledere, ressourcepersoner og lærere samt til forvaltninger og beslutningstagere, der arbejder med nyankomne elever.

Nyankomne elever

Nyankomne elever betegner i denne rapport tosprogede børn og unge i alderen 5-18 år, der ikke har de nødvendige sproglige forudsætninger for at indgå i almenundervisningen i folkeskolen, og som derfor har krav på basisundervisning, jf. § 4 i bekendtgørelsen om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog.

Undersøgelsens hovedresultater

Undersøgelsen viser, at 56 % af de danske kommuner indskrifter nyankomne elever i almenklasser. Modtagelsestilbuddet må således siges at have vundet indpas i de danske kommuner. Kommunerne kombinerer ofte forskellige modtagelsestilbud, hvorfor direkte indskrivning ikke nødvendigvis anvendes til alle nyankomne elever. Kortlægningen viser ligeledes, at det oftest er de yngste af de nyankomne elever, der indskrives direkte i almenklasser. Direkte indskrivning er således mest udbredt i indskolingen, mindre udbredt på mellemtrinnet og mindst udbredt i udskolingen.

De adspurgte forvaltningsrepræsentanter, skoleledere, DSA-lærere og almenlærere vurderer, at de nyankomne elever som udgangspunkt har gavn af at blive direkte indskrevet og deltage i almenklassen. De vurderer, at den største gevinst eller mulighed ved dette modtagelsestilbud er, at de nyankomne elever fra den første dag på skolen bliver en del af et alment fællesskab. De fremhæver, at de nyankomne elever for det første får mulighed for at danne relationer til og venskaber med de øvrige elever i klassen, og at de for det andet ikke oplever at skulle skifte klasse, som det er tilfældet, når elever fra modtagelsesklasser overgår til almenklasser, når de har opnået tilstrækkelige dansksproglige kompetencer.

Undersøgelsen peger dog også på, at der er udfordringer forbundet med at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser. Forvaltningsrepræsentanter, skoleledere, DSA-lærere og almenlærere vurderer, at den største udfordring er, at de ikke i tilstrækkelig grad kan møde de nyankomne elevers behov for sprogstøtte med de tilgængelige ressourcer på området. De vurderer, at der er behov for at fokusere på at skabe bedre betingelser for de nyankomne elevers sociale, sproglige og faglige udvikling, når de indskrives direkte i almenklasser.

Undersøgelsen peger i den forbindelse på følgende opmærksomhedspunkter, når nyankomne elever indskrives direkte i almenklasser.

Fleksible modtagelsesforløb

De adspurgte skoleledelser, DSA- og almenlærere fremhæver, at der er store forskelle på de nyankomne elevers baggrund og forudsætninger for at blive socialt, sprogligt og fagligt integreret i folkeskolen. Det skal skolernes organisering være i stand til at favne og imødekomme. Undersøgelsen peger således på, at der er behov for at fokusere på tilrettelæggelsen af fleksible modtagelsesforløb og en fleksibel ressourceanvendelse på tosprogsområdet, der skal gøre det muligt at tænke på tværs af og skabe synergi mellem basisundervisning og supplerende undervisning.

DSA- og almenlærere efterspørger samtidig muligheden for at afholde intensive opstartsforløb med flere støttelektioner. Det skal bidrage til en tryk og positiv opstart i folkeskolen for de nyankomne elever. Skoleledelser og DSA-lærere vurderer ikke, at de råder over de nødvendige ressourcer til at oprette tilstrækkeligt omfattende opstartsforløb.

Kompetenceudvikling af almenlærere

I tråd med resultaterne fra EVA's tidligere rapporter på området (EVA, 2007; EVA, 2016a) peger denne undersøgelse på et væsentligt behov for grundlæggende kompetenceudvikling hos almenlærere, der varetager undervisningen af nyankomne elever. Forvaltningsrepræsentanter, skoleledelser, DSA- og almenlærere fremhæver det som en udfordring at sikre, at almenlærerne har de nødvendige kompetencer til at understøtte integrationen af nyankomne elever, som er direkte indskrevet i almenklasser.

Spørgeskemaundersøgelsen viser desuden, at almenlærernes kompetencer til at integrere nyankomne elever i almenundervisningen har været en central overvejelse i de kommuner, hvor man har fravalgt at gøre brug af direkte indskrivning. Almenlærerne selv efterspørger i høj grad både kompetenceudvikling og flere muligheder for at vidensdele og samarbejde med DSA-lærerne om undervisningen af de nyankomne elever.

Den sproglige dimension i almenundervisningen

De adspurgte skoleledelser, DSA- og almenlærere vurderer overordnet, at de nyankomne elever profiterer af at indgå i et dansksprogligt miljø. Her stifter eleverne naturligt og konstant bekendtskab med dansk som andetsprog gennem samvær med sproglige forbilleder. Fx vurderer de, at de nyankomne elever gennem påvirkning fra et danskaltende miljø hurtigt tilegner sig et dansk hverdagssprog.

Nogle DSA- og almenlærere reflekterer over, hvorvidt de nyankomne elever udvikler et sprogligt fundament, der er stærkt nok til at bære dem gennem resten af deres skole- og uddannelsesliv. I forlængelse heraf er DSA- og almenlærerne bekymrede for de nyankomne elevers faglige udbytte og udvikling. De vurderer, at de nyankomne elever særligt i den første tid på skolen har begrænsede deltagelsesmuligheder og begrænset udbytte af almenundervisningen. Undersøgelsen peger derfor på, at der er behov for at sætte fokus på den sproglige dimension i almenundervisningen, hvis de nyankomne elevers deltagelsesmuligheder og udbytte af undervisningen skal øges.

Lovgivningsmæssig klarhed

Undersøgelsen viser, at kommunerne er usikre på de lovgivningsmæssige rammer for direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser. 31 % af kommunerne, der gør brug af direkte indskrivning i almenklasser, svarer, at det i høj eller nogen grad er en udfordring at være sikker på de lovgivningsmæssige rammer for direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser. Næsten hver tredje kommune er således udfordret af, at de ikke oplever en tilstrækkelig lovgivningsmæssig klarhed omkring reglerne for direkte indskrivning i almenklasser.

Desuden svarer 33 % af kommunerne, der indskrifter nyankomne elever direkte i almenklasser, at eleverne modtager alle deres undervisningstimer i almenklassen, og at sprogstøtten kun gives som en integreret del af undervisningen. Det er en udfordring, da det ifølge det daværende Undervisningsministerium ikke er i overensstemmelse med de gældende regler på området udelukkende at give sprogstøtte i almenundervisningen, når der er tale om nyankomne elever med krav på basisundervisning.

Der er således behov for, at der bliver skabt mere klarhed om lovgrundlaget og bestemmelserne for at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser. Herunder at nyankomne elever med krav på basisundervisning skal modtage basisundervisning uden for almenundervisningen.

Om datagrundlaget

Rapporten bygger på et kvantitativt og kvalitativt datamateriale.

Det kvantitative datamateriale består af en spørgeskemaundersøgelse gennemført blandt kommunale skoleforvaltninger i Danmark i perioden 9. august til 22. oktober 2018. Spørgeskemaundersøgelsen dækker over besvarelser fra 96 ud af landets 98 kommuner og har hermed en svarprocent på 98 %.

Det kvalitative datamateriale rummer undervisningsobservationer og interviews med forvaltningsrepræsentanter, skoleledelser, DSA-lærere, almenlærere og nyankomne elever fra skoler i seks udvalgte kommuner. Dataindsamlingen fandt sted i Brøndby, Dragør, Helsingør, Hjørring, Kerteminde og Randers Kommune. Kommunerne er udvalgt med henblik på at sikre en spredning primært i forhold til kommunernes arbejde med direkte indskrivning af nyankomne elever, herunder historik for, organisering af, beæggrunde for samt erfaringer med at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser. Sekundært er der sikret en spredning i forhold til kommunestørrelse, geografi og antallet af nyankomne elever.

2 Indledning

I 2016 gennemførte Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) en kvalitativ kortlægning og undersøgelse af basisundervisningen i dansk som andetsprog for det daværende Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling (EVA, 2016a og 2016b). Basisundervisning gives til tosprogede elever, der ikke har de nødvendige sproglige forudsætninger for at kunne indgå i almenundervisningen i folkeskolen. Undersøgelsen konkluderede, at kommunerne overvejende organiserede basisundervisningen i modtagelsesklasser, men at de samtidig så nærmere på deres organisering af basisundervisningen grundet et stigende antal flygtninge.

Nu ser vi, at de danske kommuner i stigende grad anvender direkte indskrivning i almenklasser som afløser for modtagelsesklasser. Direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser har i de senere år givet anledning til en debat, hvor både fortalere for og kritikere af modtagelsestilbudet har været på banen. Hvor fortalere fx fremhæver, at de nyankomne elever hurtigere tilegner sig dansk som andetsprog og opnår en social tilknytning til almenklassen og skolen, udtrykker kritikere modsat bekymring for, om de nyankomne elever bliver tilstrækkeligt støttet i deres tilegnelse af dansk som andetsprog og i deres sociale integration i almenklassen og på skolen.

Nyankomne elever og DSA-lærere

Nyankomne elever betegner i denne undersøgelse tosprogede børn og unge i alderen 5-18 år, der ikke har de nødvendige sproglige forudsætninger for at indgå i almenundervisningen i folkeskolen. Disse elever har, grundet deres behov for sprogstøtte, krav på at modtage basisundervisning i dansk som andet sprog, jf. § 4 i bekendtgørelsen om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog. I denne undersøgelse indebærer betegnelsen *nyankommen*, at eleven maksimalt har opholdt sig to år i Danmark. Betegnelsen nyankomne elever indgår ikke i bekendtgørelsen, da der her er fokus på den tosprogede elevs behov for sprogstøtte og ikke på, hvor længe eleven har opholdt sig i Danmark.

DSA-lærere betegner i denne undersøgelse samtlige pædagogiske medarbejdere, der varetager basisundervisning i dansk som andetsprog for nyankomne elever. I praksis er disse medarbejdere ikke altid uddannede DSA-lærere eller har formelle kompetencer til at undervise i basisundervisning i dansk som andetsprog. Af formidlingsmæssige årsager har det imidlertid været nødvendigt at finde en samlet betegnelse for disse personer, idet skolerne anvender forskelligartede betegnelser, der vil kunne forvirre læseren samt kompromittere skolernes krav på fortrolighed omkring særskilte forhold på skolen. Betegnelsen *DSA-lærere* er valgt, da der er tale om en betegnelse, som ofte anvendes i kommuner og på skoler.

2.1 Formål og undersøgelsesspørgsmål

Undersøgelsens formål er at styrke det samlede vidensgrundlag for, hvordan man i Danmark arbejder med nyankomne elever i folkeskolen. Med denne rapport tager vi ikke stilling til, hvorvidt direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser er et godt eller dårligt modtagelsestilbud. Vi søger snarere at imødekomme en stigende efterspørgsel på viden om, hvor mange kommuner der gør brug af direkte indskrivning, og hvilke erfaringer disse kommuner har gjort sig i arbejdet med at modtage nyankomne elever.

Undersøgelsen bidrager således med viden om udbredelse og organisering af arbejdet med direkte indskrivning af nyankomne elever, og den videreformidler konkrete erfaringer fra praksis ved at kaste lys over følgende spørgsmål:

1. Hvor udbredt er direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser, og ud fra hvilke overvejelser til- eller fravælger kommunerne direkte indskrivning i almenklassen som modtagelsestilbud?
2. Hvordan varetager skolen opgaven med at modtage nyankomne elever ved at lade dem blive direkte indskrevet i almenklassen?
3. Hvilke erfaringer har lærere gjort sig med at integrere nyankomne elever i almenundervisningen i forhold til elevens sproglige, faglige og sociale udvikling?

I undersøgelsen fokuserer vi på elever i indskolingen og på mellemtrinnet. Vi afgrænser os således fra at undersøge nyankomne elever indskrevet i almenklasser i udskolingen. Det skyldes, at der typisk bruges andre eller tilpassede modtagelsesforløb for nyankomne elever, der kommer til Danmark, efter de er fyldt 14 år (også kaldet sent ankomne elever), fx i regi af kommunens ungdomsskole eller 10. klassecenter.

2.2 Undersøgelsens design og metode

Undersøgelsen bygger på kvantitative og kvalitative data, der tilsammen giver viden om udbredelse af direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser samt indblik i lokale erfaringer med at integrere nyankomne elever i almenundervisningen.

Det kvantitative datamateriale består af en spørgeskemaundersøgelse blandt de kommunale skoleforvaltninger i Danmark. Det kvalitative datamateriale består af interviews og undervisningsobservationer på seks skoler fordelt i seks udvalgte kommuner.

Kvantitativt datagrundlag: Spørgeskemaundersøgelse

Spørgeskemaundersøgelsen er udsendt til samtlige 98 kommunale skoleforvaltninger i efteråret 2018. Kontaktgrundlaget for surveyen bestod af enten en relevant leder eller konsulent fra hver kommune, der har kendskab til kommunens praksis for direkte indskrivning af nyankomne elever. Denne person betegnes her som forvaltningsrepræsentant for kommunen. Spørgeskemaundersøgelsen er en totalundersøgelse blandt alle landets kommuner. I alt har forvaltningsrepræsentanter fra 96 ud af 98 kommuner besvaret spørgeskemaet. Det giver en samlet svarprocent på 98 %.

For mere konkret information om gennemførelsen af spørgeskemaundersøgelsen se appendiks B.

Kvalitativt datagrundlag: Interview og observationer i seks kommuner

På baggrund af spørgeskemaundersøgelsen er seks kommuner blevet udvalgt til skolebesøg. De seks kommuner er valgt ud fra ønsket om variation i kommunernes organisering af den direkte indskrivning, historik på området, erfaringer med at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser, kommunestørrelse, by- og landkommuner samt antallet af nyankomne elever.

Følgende seks kommuner er udvalgt som deltagere i undersøgelsen:

- Brøndby Kommune
- Dragør Kommune
- Helsingør Kommune
- Hjørring Kommune
- Kerteminde Kommune
- Randers Kommune.

De seks kommuner arbejder overvejende med direkte indskrivning for alle skolens nyankomne elever. En enkelt kommune arbejder udelukkende med direkte indskrivning i indskolingen, mens eleverne i 4.-8. klasse samles i modtagelsesklasse på én af kommunens skoler.

Der er forskel på, hvor længe kommunerne har arbejdet med direkte indskrivning. En enkelt kommune har erfaring med direkte indskrivning helt tilbage fra 1970'erne, mens halvdelen af kommunerne har arbejdet med direkte indskrivning i fem til otte år. Endelig har to af de besøgte kommuner lidt kortere erfaring med at arbejde med direkte indskrivning. I den ene af disse to kommuner begyndte man at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser fra skoleåret 2017/18. I den anden kommune gav modtagelsen af syriske flygtninge i 2015 anledning til at arbejde med direkte indskrivning.

I de seks kommuner har man gjort sig forskellige overvejelser om det at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser. I nogle kommuner har man ladet sig inspirere af forskning på området eller af andre landes eller kommuners arbejde med nyankomne elever. I andre kommuner har man primært truffet beslutningen med afsæt i lokale erfaringer. Kommunernes begrundelser for at arbejde med direkte indskrivning fordeler sig inden for følgende tre perspektiver:

- **Direkte indskrivning i almenklasser forventes at give stærk tilknytning til et dansktalende miljø**
Det forventes, at direkte indskrivning kan øge de nyankomne elevers sociale integration og sproglige udvikling gennem tilknytning til et dansktalende miljø i almenklassen og skabe grobund for elevens og familiens tilknytning til lokalsamfundet.
- **Direkte indskrivning forventes at være et bedre undervisningstilbud for de nyankomne elever**
Direkte indskrivning foretrækkes, da skolerne har erfaring med, at det ikke altid har været hensigtsmæssigt for de nyankomne elever at tilbringe flere år i en modtagelsesklasse. Det drejer sig dels om, at det har været svært at få den fornødne kvalitet i undervisningen i modtagelsesklasserne grundet for få nyankomne elever, og dels om, at eleverne, trods flere år i modtagelsesklasse, har mødt væsentlige sociale, sproglige og faglige udfordringer i forbindelse med skiftet til almenklasse.
- **Der er politisk taget en beslutning om at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser**
Det er en politisk beslutning at arbejde med direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser. Beslutningen er truffet i spændingsfeltet mellem et økonomisk perspektiv om at skære

på kommunens udgifter og et pædagogisk ønske om at integrere nyankomne elever i almenklassen.

De seks kommuner har hver udvalgt en skole til skolebesøg. På nogle skoler i kommunerne har man en relativt høj andel tosprogede elever (cirka 60 %), mens andre skoler har ganske få eller en relativt lav andel tosprogede elever (mindre end 15 %).

Interview

EVA har gennemført telefoninterviews med den relevante repræsentant fra forvaltningen. På de udvalgte skoler har EVA gennemført interviews med skoleledelsen, DSA-lærere, almenlærere og nyankomne elever. Samlet set er der gennemført følgende interviews i de seks udvalgte kommuner:

TABEL 2.1

Gennemførte interviews

Informantgruppe	Særligt fokus for interview	Samlet antal interviewpersoner
Forvaltning	• Historik for og overvejelser forbundet med direkte indskrivning • Organisering af modtagelsestilbud i kommunen • Ansvars- og rollefordeling i arbejdet med nyankomne elever	6
Skoleledelse	• Skolernes konkrete varetagelse af modtagelsen af nyankomne elever • Almenlærernes kompetencer til at integrere nyankomne elever i almenundervisningen • Ansvars- og rollefordeling i arbejdet med nyankomne elever	6
DSA-lærere	• Praksis for basisundervisning og sprogstøtte • Samarbejdet om og opfølgning på de nyankomne elever • Rammerne for de nyankomne elevers sociale, sproglige og faglige udvikling	14
Almenlærere	• Integrationen af nyankomne elever i almenundervisningen • Behovet for støtte • Rammerne for de nyankomne elevers sociale, sproglige og faglige udvikling	14
Nyankomne elever	• Oplevelsen af skoledagen i almenklassen.	15

I interviewene med de nyankomne elever blev der anvendt en række visuelle hjælpemidler, fx billeder af skolesituationer, til at understøtte samtalen. I enkelte tilfælde, hvor skolen vurderede, at det var nødvendigt, blev der stillet en tolk til rådighed i forbindelse med interviews med de nyankomne elever. De gennemførte elevinterviews har primært haft til formål at kvalificere interviewene med de øvrige aktører på skolerne. Elevinterviewene er derfor ikke gengivet i selve rapporten.

Observationer

På hver af de besøgte skoler har EVA gennemført observationer af en undervisningslektion i en almenklasse, der rummer nyankomne elever. Observationerne har primært haft til formål at kvalificere de efterfølgende interviews. Fokus i observationerne retter sig blandt andet mod, hvordan de nyankomne elever indgår i undervisningen fagligt og socialt, samt hvordan læreren arbejder med at give eleverne muligheder for at deltage i almenundervisningen.

Data fra de gennemførte observationer anvendes i rapporten som særskilte eksempelbokse.

2.3 Lovgrundlag for direkte indskrivning

Hvad er egentlig lovgrundlaget for direkte indskrivning af nyankomne elever? Det kan der opstå tvivl om, bl.a. fordi betegnelsen nyankomne elever ikke optræder eksplicit i folkeskoleloven. For nyankomne elever, der er indskrevet i folkeskolen, er det især bekendtgørelsen om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog (BEK nr. 1053 af 29.6.2016), der er rammesættende. Her henvises der vel at mærke ikke til nyankomne elever, men til tosprogede elever generelt, og bl.a. af den årsag kan der opstå usikkerhed om, hvilken lovgivning der gælder i forhold til modtagelsen og undervisningen af nyankomne elever. Herudover synes visse passager i lovgivningen at give anledning til tvivl om, hvordan man efterlever lovgrundlaget ude i kommunerne og på skolerne. Som led i undersøgelsen har EVA i 2018 indhentet bidrag fra Undervisningsministeriet¹ for at opnå en korrekt forståelse og tolkning af de gældende regler på området.

Ved tosprogede elever forstås børn, der har et andet modersmål end dansk, og som først lærer dansk ved kontakt med det omgivende samfund, eventuelt gennem skolens undervisning. Det fremgår af bekendtgørelsens § 1. Betegnelsen nyankomne elever indgår ikke i bekendtgørelsen, da der her er fokus på den tosprogede elevs behov for sprogstøtte, og ikke på, hvor længe eleven har opholdt sig i Danmark. Det er skoleledelsen på den enkelte skole, der vurderer, hvorvidt den enkelte elev har behov for sprogstøtte, jf. § 2. Der skelnes endvidere mellem, hvorvidt en tosproget elev med et sprogstøttebehov kan deltage i den almindelige undervisning i klassen eller ej:

1. **Kan deltage i almenundervisningen**

De tosprogede elever, der kan deltage i almenundervisningen, modtager undervisning i dansk som andetsprog (herefter supplerende undervisning) enten som en del af almenundervisningen, på særlige hold eller som enkeltmandsundervisning, jf. § 3. I rapporten omtales denne kategori af tosprogede elever som elever, der har krav på supplerende undervisning.

2. **Kan ikke deltage i almenundervisningen**

De tosprogede elever, der ikke kan deltage i almenundervisningen grundet deres sprogstøttebehov, modtager basisundervisning i dansk som andetsprog (herefter basisundervisning) i op til to år. Basisundervisningen kan gives i modtageklasser, på særlige hold eller som enkeltmandsundervisning, jf. § 4. I rapporten omtales denne kategori af tosprogede elever som elever, der har krav på basisundervisning, eller som basiselever.

I nærværende rapport er der fokus på de tosprogede elever, der er nyankomne, og som har krav på basisundervisning (dvs. svarende til ovenstående kategori 2).

Nyankomne elever må gerne indskrives direkte i almenklasser

Direkte indskrivning af tosprogede elever i almenklasser fik opmærksomhed, da Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling i 2016 bad Hørsholm Kommune om en redegørelse for, hvordan kommunens praksis med direkte indskrivning af tosprogede elever i almenklasser levede op til bekendtgørelsens regler. På baggrund af redegørelsen konkluderede ministeriet, at Hørsholm Kommunes praksis levede op til reglerne på området. Konklusionen blev bl.a. begrundet med, at basis-

1 Der er i 2018 indhentet bidrag fra kontorchef hos Undervisningsministeriet, der har haft teksten om lovgrundlaget til godkendelse.

eleverne i ordningen fortsat modtog basisundervisning på særlige hold eller som enkeltmandsundervisning, og at elevernes behov for basisundervisning beroede på en individuel vurdering (MBUL, 2016).

Ministeriet for Børn, Undervisning og Ligestilling har således i 2016 truffet afgørelse om, at direkte indskrivning af tosprogede elever i almenklasser ikke nødvendigvis er i strid med bekendtgørelsens § 4. Det kan dog virke modsigende, eftersom formuleringen i § 4 betoner, at de tosprogede elevers behov for sprogstøtte betyder, at de ved optagelsen *ikke* kan deltage i almenundervisningen. I 2018 præciserer Undervisningsministeriet i sit bidrag til undersøgelsen, at formuleringen i § 4 betyder, at den tosprogede elev ikke kan deltage i almenundervisningen uden en særlig støtte. De forklarer endvidere, at den generelle intention på området er, at basiseleverne hurtigst muligt skal integreres i almenklassen. Intentionen gælder uanset, om eleven er indskrevet i modtagelsesklasse eller almenklasse. Sprogstøtten skal derfor tilrettelægges fleksibelt, og skolerne skal løbende forholde sig til elevernes behov for sprogstøtte og justere herefter.

... men basisundervisningen skal foregå uden for almenundervisningen

I 2018 præciserer Undervisningsministeriet i sit bidrag til undersøgelsen, at basiselever, der er direkte indskrevet i almenklasser, skal modtage basisundervisning *uden for* almenundervisningen, enten som hold- eller enkeltmandsundervisning. Det afgørende element i forhold til lovgivningen er således ikke, hvorvidt basiselever indskrives i almenklassen eller ej, men at de modtager basisundervisning i overensstemmelse med deres behov og forudsætninger. Undervisningsministeriet fremhæver, at det er i strid med reglerne, hvis basisundervisningen udelukkende finder sted som en integreret del af almenundervisningen.

Undervisningsministeriet vurderer endvidere, at behovet for at modtage basisundervisning uden for almenundervisningen afhænger af, hvilken støtte der gives i almenundervisningen. Jo mere ekstra pædagogisk personale, der er tilknyttet almenklassen for at hjælpe basiseleverne og sikre et udbytte af undervisningen, jo mindre er behovet for basisundervisning uden for almenundervisningen. Tilrettelæggelsen af den konkrete støtte vil derfor være en afvejning af, hvilken støtte der gives i henholdsvis i almenundervisningen og som hold- eller enkeltmandsundervisning.

... og elever skal modtage sprogstøtte svarende til deres behov

I vejledningen "Organisering af folkeskolens undervisnings af tosprogede elever" er det fremhævet, at undervisningen i dansk som andetsprog "skal gives i et omfang og af en varighed, der modsvarer den enkelte elevs behov og forudsætninger." (UVM, 2017). Det præciseres, at skolens leder altid er forpligtet til "at give den enkelte tosprogede elev undervisning i dansk som andetsprog i det omfang, som elevens sprogstøttebehov tilsiger. Det vil derfor ikke være lovligt at give eleverne færre timer til basisundervisning på særlige hold eller enkeltmandsundervisning, end eleven har behov for." (UVM, 2017).

I sit bidrag til undersøgelsen præciserer Undervisningsministeriet, at man ud fra en rimelig vurdering af nyankomne basiselever aldrig vil kunne konkludere, at eleverne fra start vil kunne modtage undervisning i almenklassen uden nogen form for støtte. Ifølge Undervisningsministeriet vil der derfor formentlig altid være et behov i starten for ekstra pædagogisk personale i almenklassen til at sikre, at eleverne har et tilstrækkeligt udbytte af undervisningen.

2.4 Undersøgelsens projektgruppe

En projektgruppe fra Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) har haft ansvaret for gennemførelsen af projektet og har udarbejdet denne rapport. Projektgruppen består af:

- Evalueringskonsulent Line Ørting-Vester (projektleder)
- Evalueringskonsulent Ane Marie Nord
- Evalueringskonsulent Mette Riisgaard Hansen.

Der har herudover været tilknyttet to eksperter til projektet. Ekspertgruppen har givet sparring til projektbeskrivelse, interview- og observationsguides og den endelige rapport. Ekspertgruppen består af:

- Helle Pia Laursen, lektor ved DPU, Aarhus Universitet
- Susanne Jacobsen Perez, ekstern lektor ved Roskilde Universitet.

2.5 Rapportens opbygning

Ud over resume og indledning indeholder rapporten følgende kapitler.

Kapitel 3 kortlægger omfanget og udbredelsen af direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse i 96 af de i alt 98 danske kommuner.

Kapitel 4 beskriver de besøgte skolars praksis for direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser. Kapitlet ser først nærmere på skolernes ressourcefordeling og -anvendelse på området, dernæst på skolernes visitering af nyankomne elever og på skolernes organisering af DSA-indsatsen, og til sidst beskrives skolernes praksis for og erfaringer med sprogstøtte til de nyankomne elever.

Kapitel 5 præsenterer de besøgte skolars perspektiver på samarbejdet om de nyankomne elever. Kapitlet ser først nærmere på skolernes praksis for samarbejde og dernæst på almenlærernes behov for støtte og samarbejde. Herefter præsenteres skolernes erfaringer med skole-hjem-samarbejdet.

Kapitel 6 fokuserer på, hvordan de besøgte skoler vurderer de nyankomne elevers sociale, sproglige og faglige udvikling, når de nyankomne elever indskrives direkte i almenklasser.

3 Kortlægning af direkte indskrivning i almenklasser

Kapitlet kortlægger omfanget og udbredelsen af direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser på baggrund af en spørgeskemaundersøgelse i de danske kommuner. Til kapitlet er der udvalgt dele af spørgeskemaundersøgelsen, mens den samlede spørgeskemaundersøgelse er indsat som en tabelrapport i appendiks B.

3.1 Udbredelsen af direkte indskrivning i kommunerne

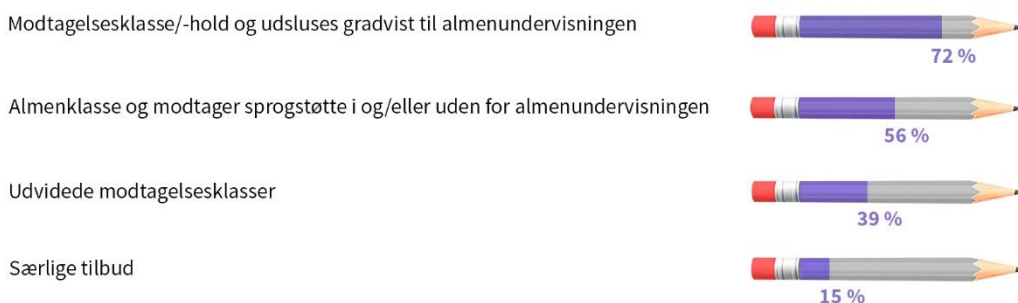
Undersøgelsen viser, at der i kommunerne gøres brug af forskellige modtagelsestilbud til nyankomne elever, og at der i de enkelte kommuner ofte gøres brug af flere modtagelsestilbud til nyankomne elever. Et af de modtagelsestilbud, kommunerne i stigende grad anvender, er direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser. Over halvdelen af de danske kommuner (56 %) har på nuværende tidspunkt gjort sig erfaringer med at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser. Men det er fortsat et flertal af kommunerne (72 %), der indskriver nyankomne elever i modtagelsesklasser.

Nedenstående figur giver et overblik over, hvilke forskellige modtagelsestilbud kommunerne benytter sig af, når de indskriver nyankomne elever. Kommuner har haft mulighed for at vælge flere modtagelsestilbud.

FIGUR 3.1

Udbredelsen af direkte indskrivning

Nyankomne elever indskrives i:

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018 (appendiks B, tabel B.3).

Note: Det har været muligt at sætte flere krydser.

De udvidede modtagelsesklasser er for nyankomne elever, der er kommet til Danmark, efter de er fyldt 14 år.

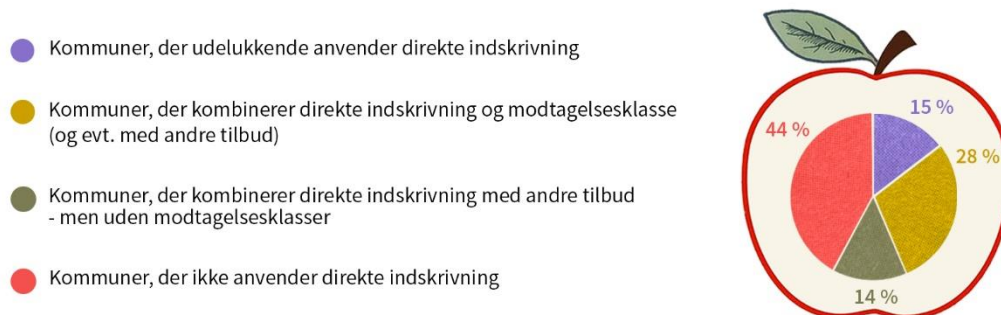
Særlige tilbud er en mulighed, kommuner har for at oprette tilbud om grundskoleundervisning til tosprogede børn og unge uden for rammerne af folkeskoleloven. Målet med de særlige tilbud er at udvikle elevens personlige, sociale og faglige kompetencer for hurtigst muligt at kunne blive en del af almenområdet i folkeskolen.

Der er forskel på, hvor mange modtagelsestilbud de enkelte kommuner anvender. 60 % af kommunerne angiver, at de anvender flere modtagelsestilbud, mens 41 % af kommunerne² angiver, at de bruger ét modtagelsestilbud (appendiks B, tabel B.4).

Hvorvidt og hvordan kommunerne kombinerer de forskellige modtagelsestilbud, fremgår af nedenstående figur. 15 % af kommunerne anvender udelukkende direkte indskrivning af nyankomne elever. 28 % af kommunerne kombinerer direkte indskrivning med modtagelsesklasser (og evt. med andre tilbud), og 14 % af kommunerne kombinerer direkte indskrivning med andre tilbud (uden modtagelsesklasser). Kommunerne anvender således oftest direkte indskrivning i kombination med andre tilbud frem for som eneste modtagelsestilbud.

FIGUR 3.2

Antallet af og kombinationen af modtagelsestilbud

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018 (appendiks B, B.5).

I appendiks B, tabel B.5. kan ses en oversigt over, hvordan kommunerne konkret kombinerer de fire modtagelsestilbud. Der er i data ingen tydelig tendens i forhold til, hvilke tilbud der typisk kombineres.

Undersøgelsen viser, at flere kommuner har indskrevet nyankomne elever direkte i almenklasser i flere år. Halvdelen af de kommuner (57 %), der indskrifter nyankomne elever direkte i almenklasser, har gjort det i mere end halvandet år – og nogle helt tilbage fra 1970'erne. En fjerdedel af kommunerne (26 %) har gjort det i 1-1,5 år, mens en tiendedel af kommunerne (11 %) er begyndt inden for det sidste år (appendiks B, tabel B.9).

Undersøgelsen viser desuden, at der blandt de kommuner, der indskrifter nyankomne elever direkte i almenklasser, typisk ikke er nogen politisk målsætning for, hvor stor en andel af nyankomne elever der skal indskrives direkte i almenklasser. Forvaltningsrepræsentanter fra 80 % af de kommuner, der anvender direkte indskrivning, svarer, at der ikke er nogen politisk målsætning for andelen af elever, der skal indskrives direkte. 11 % af kommunerne har derimod en politisk målsætning (appendiks B, tabel B.11). Det svarer til seks kommuner. Herudaf har fire kommuner en politisk målsætning for, at 100 % af de nyankomne elever skal indskrives direkte i almenklasser, én

2 De to tal summerer til mere end 100, da der er blevet rundet op.

kommune har målsætningen "flest mulige elever", og en anden kommune har målsætningen 20 % (appendiks B, tabel B.12).

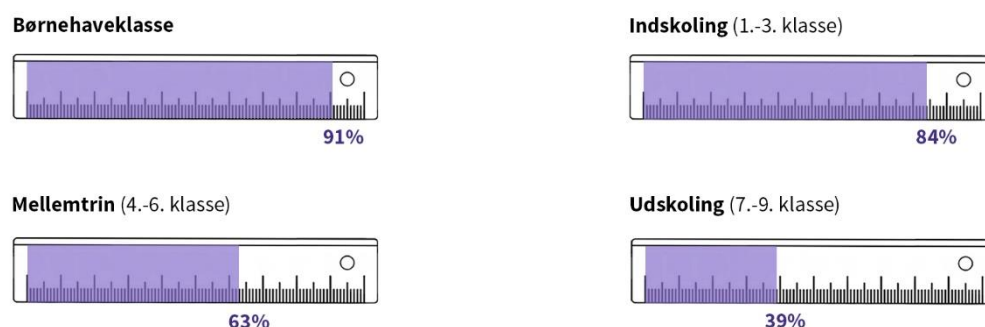
44 % af kommunerne indskriver på undersøgelsestidspunktet ikke nyankomne elever direkte i almenklasser, hvilket svarer til 42 kommuner. Heraf svarer forvaltningsrepræsentanter fra 32 kommuner, at de ikke overvejer at begynde at anvende dette modtagelsestilbud. Forvaltningsrepræsentanter fra fem kommuner svarer, at de i deres kommune overvejer at anvende direkte indskrivning, og to forvaltningsrepræsentanter svarer, at der er truffet en beslutning om, at deres kommune skal til at indskrive nyankomne elever i almenklasser. De resterende tre forvaltningsrepræsentanter har svaret "Ved ikke" (appendiks B, B.6).

72 % af kommunerne anvender modtagelsesklasser til nyankomne elever. Et flertal af kommunerne arbejder således fortsat med modtagelsesklasser.

Af nedenstående figur fremgår det, at direkte indskrivning anvendes mest på de yngre klassetrin og mindst på de ældre klassetrin.

FIGUR 3.3

Direkte indskrivning af nyankomne elever på forskellige klassetrin

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018 (appendiks B, tabel B.14).

Note: Tabellen viser den andel af forvaltningsrepræsentanter, der har svaret "I høj grad" eller "I nogen grad". Spørgsmålet er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de anvender direkte indskrivning til nyankomne elever (n = 54).

91 % og 84 % af de kommuner, der gør brug af direkte indskrivning, indskriver i høj eller nogen grad nyankomne elever i henholdsvis børnehaveklassen og indskoling. 63 % og 39 % af kommunerne indskriver i høj eller nogen grad nyankomne elever på henholdsvis mellemtrinnet og udskoling.

3.2 Overvejelser for og imod direkte indskrivning

I spørgeskemaundersøgelsen er kommunerne blevet bedt om at overveje, hvad der taler henholdsvis for og imod at anvende direkte indskrivning af nyankomne elever. Nedenfor ses en oversigt over de tre hyppigste overvejelser. Kolonnen til venstre indeholder svar fra kommuner, der gør brug af direkte indskrivning, og deres overvejelser for at have valgt at anvende direkte indskrivning. Kolonnen til højre indeholder svar fra kommuner, der ikke gør brug af direkte indskrivning, og deres overvejelser for at have valgt *ikke* at anvende direkte indskrivning.

FIGUR 3.4

Overvejelser for og imod direkte indskrivning

HVILKE OVERVEJELSER INDGIK I VALGET OM AT ANVENDE DIREKTE INDSKRIVNING?		HVILKE OVERVEJELSER INDGIK I VALGET OM IKKE AT ANVENDE DIREKTE INDSKRIVNING?	
Vi forventede, at nyankomne elever hurtigere blev integreret i skolen med denne model	86 %	Vores etablerede modtagelsestilbud fungerer som ønsket	100 %
Vi var inspirerede af diverse undersøgelser og evalueringer på området	65 %	Indskrivning af nyankomne elever i modtagelsesklasse giver eleverne et afgørende fundament for at kunne indgå i almenklasser på sigt	95 %
Vi var inspirerede af international forskning og erfaringer	64 %	Underviserne i almenklasserne har ikke de nødvendige kompetencer til at understøtte integrationen af nyankomne elever i almenklassen	78 %

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
Note: Figuren viser den andel af forvaltningsrepræsentanterne, der har svaret "I høj grad" eller "I nogen grad". Top 3 er vist her, og resten fremgår af appendiks B, tabel B.7 og B.10. Kolonne til venstre, n = 54. Kolonne til højre, n = 37.

Blandt de kommuner, der indskrifter nyankomne elever direkte i almenklasser, har den mest udbredte overvejelse været forventningen om, at eleverne hurtigere bliver integreret i skolen med dette tilbud. Det svarer forvaltningsrepræsentanter fra 86 % af de kommuner, der anvender modellen. Derudover har inspiration fra diverse undersøgelser og evalueringer (65 %) og international forskning og erfaringer (64 %) også haft en betydning for at vælge modellen. Øvrige overvejelser fremgår af appendiks B, tabel B.10.

Flere forvaltningsrepræsentanter har tilføjet i kommentarfeltet, at de har valgt at indskrive nyankomne elever direkte i almenundervisningen ud fra et såkaldt nærhedsprincip. Det vil sige, at eleverne skal gå i skole i deres nærområde og derved minimere antallet af skoleskift, få tilknytning til lokalområdet og mulighed for at etablere fællesskaber tæt på deres bopæl. Andre kommentarer går på, at kommunen har haft gode erfaringer med direkte indskrivning, og at nogle kommuner har få eller et faldende antal nyankomne elever, hvorfor der ikke er elevgrundlag for særlige sprogklasser.

Blandt de kommuner, der ikke gør brug af direkte indskrivning, er de hyppigste begrundelser, at deres eksisterende modtagelsestilbud fungerer som ønsket (100 %), og at modtagelsesklasser vurderes at give eleverne et afgørende fundament for at kunne indgå i almenklasser på sigt (95 %). Herudover har en overvejelse været, at underviserne i almenklasserne ikke vurderes at have de nødvendige kompetencer til at understøtte integrationen af nyankomne elever i almenklassen (78 %). Øvrige overvejelser fremgår af appendiks B, tabel B.7.

3.3 Kommunernes praksis for sprogstøtte ved direkte indskrivning

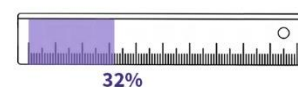
De kommuner, der indskrives nyankomne elever direkte i almenklasser, tilrettelægger sprogstøtten til de nyankomne elever på forskellig vis. I spørgeskemaundersøgelsen er kommunerne blevet spurgt ind til, i hvilken grad de arbejder ud fra en af følgende tre måder:

FIGUR 3.5

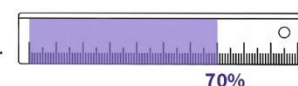
Praksis for sprogstøtte

Nyankomne elever indskrives direkte i almenklasse, men modtager fra første dag:

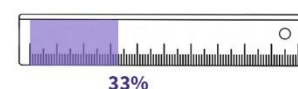
Størstedelen af undervisningstimerne i modtagelsesklasse eller -hold og udsledes gradvist til almenundervisningen

Størstedelen af undervisningstimerne i almenklasse. Sprogstøtte gives uden for almenundervisningen fx på særlige hold eller som en enkeltmandsundervisning. Der kan samtidig også gives sprogstøtte i almenundervisningen

Alle undervisningstimer i almenklasse. Sprogstøtte gives som en integreret del af almenundervisningen

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018 (appendiks B, tabel B.8).

Note: Figuren viser den andel af forvaltningsrepræsentanter, der har svaret "I høj grad" eller "I nogen grad". Spørgsmålet er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de anvender direkte indskrivning til nyankomne elever (n = 54).

Nyankomne elever modtager typisk størstedelen af deres undervisning i almenklassen og modtager herudover sprogstøtte uden for almenundervisningen. Det ses ved, at 70 % af kommunerne i høj eller nogen grad arbejder med denne praksis for sprogstøtte.

33 % af kommunerne, der gør brug af direkte indskrivning, svarer, at de i høj eller nogen grad har en praksis, hvor de nyankomne elever modtager alle deres undervisningstimer i almenklassen, og hvor sprogstøtten gives som en integreret del af almenundervisningen. Som beskrevet i afsnit 2.4, har Undervisningsministeriet i deres bidrag i 2018 præciseret, at basisundervisningen skal finde sted uden for almenundervisningen og ikke som en integreret del af almenundervisningen. 33 % af de kommuner, der indskrives nyankomne elever direkte i almenklasser, gør således brug af en model, der ikke matcher Undervisningsministeriets udlægning af lovgrundlaget for direkte indskrivning, idet sprogstøtten kun gives som en integreret del af almenundervisningen.

Undersøgelsen viser i forlængelse af ovenstående, at 31 % af kommunerne, der indskrives nyankomne elever direkte i almenklasser, vurderer, at det i høj eller nogen grad er en udfordring at være sikker på de lovgivningsmæssige rammer for direkte indskrivning (appendiks B, tabel B.15). Interviews med repræsentanter fra kommuner og skoler vidner ligeledes om, at der hersker usikkerhed om, hvordan den lovgivningsmæssige ramme for arbejdet med nyankomne elever i folkeskolen skal tolkes. Der er således behov for, at der bliver skabt mere klarhed i forhold til lovgrundlaget og bestemmelserne for at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser, herunder kravet om basisundervisning ved direkte indskrivning af nyankomne elever.

4 Praksis for direkte indskrivning i almenklasser

I dette kapitel har vi fokus på de besøgte skolars praksis for indskrivning af nyankomne elever direkte i almenklasser.

Vi ser først nærmere på skolernes ressourcetildeling og -anvendelse på området. Herefter ser vi på skolernes visitering af nyankomne elever og på organiseringen af DSA-indsatsen på skolerne. Undersøgelsen viser i den forbindelse, at de besøgte skoler giver nyankomne elever basisundervisning på hold uden for almenundervisningen. Nogle skoler giver nyankomne elever støtte i almenundervisningen som supplement til basisundervisningen alt efter de nyankomne elevers behov, og nogle skoler giver som udgangspunkt kun støtte i almenundervisningen til elever med krav på supplerende undervisning og i mindre grad til elever med krav på basisundervisning. Ganske hurtigt deltager de nyankomne elever i mange lektioner i almenundervisningen – også uden støtte fra DSA-lærere. Det betyder, at nyankomne elever deltager i almenundervisningen uden støtte fra DSA-lærere, hvor de hverken kan forstå eller gøre sig forståelige på dansk.

Afslutningsvis beskriver vi skolernes praksis for og erfaringer med sprogstøtten til de nyankomne elever. Undersøgelsen peger i den forbindelse på tre centrale udfordringer i forhold til at tilrettelægge sprogstøtten til de nyankomne elever. For det første at imødekomme elevernes sprogstøttebehov inden for den tildelte ressourcemæssige ramme. For det andet at opnå en passende balance mellem tilstrækkelig basisundervisning og de nyankomne elevers tilknytning til almenklassen. For det tredje, at de nyankomne elever kan have behov for mere ro og tryghed i starten for at kunne blive rustet til deltagelsen i almenundervisningen.

4.1 Tildeling af økonomiske ressourcer til tosprogsområdet

Der er forskel på, hvordan skolerne tildeles ressourcer til at gennemføre basisundervisning for nyankomne elever. I nogle af de besøgte kommuner tildeles skolerne overordnet en samlet økonomisk ramme enten for skolen som helhed eller for hele tosprogsområdet, hvorefter skoleledelsen selv fordeler ressourcerne. I andre kommuner tildeles skolerne ressourcer per elev baseret på elevens behov for sprogstøtte (basisundervisning eller supplerende undervisning), elevens herkomst og lignende.

Nogle af de besøgte skoler beskriver, at de er udfordret af besparelser på 20-25 % på området. Her vurderer skoleledelser og DSA-lærere, at besparelserne rammer hårdt, og at de færre ressourcer har konsekvenser for muligheden for at imødekomme de nyankomne elevers sprogstøttebehov, og at besparelserne vil betyde forringelser af modtagelsestilbuddet. Nærmere bestemt beskriver skoleledelser og DSA-lærere, at holdene for basisundervisningen vil blive større, og særligt elever med krav på supplerende undervisning vil ikke modtage den samme sprogstøtte som tidligere, da ressourcerne vil blive prioriteret på basisundervisning. Desuden vurderer almenlærere, at besparelserne også kan få betydning for undervisningen i almenklassen, hvis den nyankomne elev har et

øget behov for støtte fra almenlæreren eller udviser en frustreret og udadreagerende adfærd som følge af manglende støtte.

Som nævnt tidligere, fremgår det af lovgivningen på området, at tosprogede elever kan modtage basisundervisning i maksimalt to år. Skoleledelser og DSA-lærere vurderer, at begrænsningen på to år er en udfordring, da de nyankomne elevers sprogstøttebehov ikke altid kan imødekommes med supplerende undervisning efter to år. DSA-lærerne fremhæver, at der er store forskelle på, hvor hurtigt nyankomne elever tilegner sig dansk som andetsprog. De vurderer derfor, at sprogstøtten skal være fleksibel og tage udgangspunkt i elevernes sprogstøttebehov og ikke en tidsbegrænsning på to år.

Skoleledelser og DSA-lærere argumenterer for, at direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser er med til at give en højere grad af fleksibilitet i anvendelsen af de tilgængelige ressourcer end ved modtagelsesklasser. Det skyldes, at det i højere grad er muligt at lade ressourcerne på området dels komme flere elever til gode og dels række længere end to år for den enkelte elev, end da ressourcerne var bundet til modtagelsesklassen. På de besøgte skoler forsøger man at tilrettelægge sprogstøtten fleksibelt og så vidt muligt med udgangspunkt i den enkelte elevs behov – også efter de første to års basisundervisning. Eksempelvis ved at lade elever, der ellers kun ville have krav på supplerende undervisning, indgå i basisundervisningen på hold, hvis de fortsat har behov svarende til basisundervisning.

Undersøgelsen viser, at der er behov for at fokusere på tilrettelæggelsen af fleksible modtagelsesforløb og i den forbindelse en fleksibel ressourceanvendelse på tosprogsområdet med mulighed for at tænke på tværs af og skabe synergi mellem basisundervisning og supplerende undervisning.

4.2 Visitering af nyankomne elever

Der er forskel på, hvordan kommunerne og skolerne arbejder med at visitere nyankomne elever. Den gennemførte spørgeskemaundersøgelse viser, at 44 % af de danske kommuner har en decentral tilgang til visitationen, hvor det er de enkelte skoler, der er ansvarlige. 34 % af kommunerne har en central tilgang til visitationen, hvor forvaltningen er ansvarlig. 22 % har en anden tilgang til visitationen (appendiks B, tabel B.18), hvor flere har beskrevet, at visitationen foregår ud fra et samarbejde mellem forvaltning og skolen. En forvaltningsrepræsentant uddyber ved interview, at der i højere grad er tale om fordeling end visitation, idet mange forhold typisk er givet på forhånd. Fx kan den nyankomne elevs bopæl afgøre, hvilken skole eleven indskrives på, mens den nyankomne elevs alder kan afgøre, om eleven indskrives direkte i almenklasse eller i modtagelsesklasse, hvis kommunen har flere forskellige modtagelsestilbud.

I de besøgte kommuner ses en decentral eller samarbejdende tilgang til visitationen. Forvaltningen har den første kontakt med den nyankomne familie og indhenter den grundlæggende information om familien og den pågældende elev, særligt med fokus på viden om elevens alder og forudgående skolegang. Denne viden overleveres herefter til skolerne. I nogle kommuner spiller forvaltningen en større rolle og afholder en mere udvidet samtale med den nyankomne familie og den nyankomne elev, hvor der spørges ind til elevens kundskaber, udfordringer og eventuelle traumatiserende oplevelser, mens andre overlader denne proces til skolerne. Skolen tager sig af selve indskrivningsproceduren og afholder indskrivningssamtale med den nyankomne elev og dennes familie. I nogle kommuner foregår det i tæt samarbejde med forvaltningen, mens det i andre kommuner foregår decentralt på skolerne.

Spørgeskemaundersøgelsen viser, at de danske kommuner anvender forskellige materialer som grundlag for visitation og afdækning af nyankomne elevers kompetencer. 28 % af forvaltningsrepræsentanterne svarer, at de anvender "Hele vejen rundt"-materialet fra UVM³, 25 % angiver, at de anvender et andet materiale, 18 % angiver, at de anvender et lokalt udviklet materiale, og 18 % angiver, at de ikke anvender et konkret materiale (appendiks B, tabel B.19). I de besøgte kommuner ses et begrænset omfang af screening eller sprogvurdering forud for visitationen begrundet i en prioritering af ressourcer. I nogle kommuner anvendes "Hele vejen rundt"-materialets afdækningsdel eller materialer i en lokalt tilpasset version.

4.3 Organisering af DSA-indsatsen til nyankomne elever

Det er en præmis i den enkelte skoles arbejde med nyankomne elever, at man aldrig ved, hvornår eller hvor mange nyankomne elever der skal indskrives. En udfordring, der fremhæves på skolerne, tilknyttet, og hvor basisundervisningen gennemføres. Det varierer, hvor mange DSA-lærere der er tilknyttet tosprogscentret, hvor mange lektioner de enkelte DSA-lærere har i centret, og hvad de enkelte DSA-læreres uddannelsesmæssige baggrund er. Datamaterialet vidner om, at skolerne har organiseret skolens DSA-indsats på tre forskellige måder: er netop at få etableret en organisering og skabt en arbejdsdeling, der kan håndtere den uforudsigelighed, der er indlejret i at modtage nyankomne elever løbende.

De besøgte skoler organiserer DSA-indsatsen for nyankomne elever på forskellige måder. Fælles for dem er, at de er organiseret med et tosprogscenter³, hvor skolens DSA-lærere er

- Fuldtidsorganisering, hvor få fuldtidsbeskæftigede DSA-lærere varetager arbejdet med skolens nyankomne elever
- Deltidsorganisering, hvor flere deltidsbeskæftigede DSA-lærere varetager arbejdet med skolens nyankomne elever
- Organisering med eksterne aktører, hvor eksterne DSA-ressourcer varetager arbejdet med skolens nyankomne elever.

Fuldtidsorganisering

Nogle af de besøgte skoler har valgt at koncentrere arbejdet med nyankomne elever på få hænder. Fuldtidsorganisering er således karakteriseret ved, at tosprogscentret består af få fuldtids- eller tilnærmelsesvis fuldtidsbeskæftigede DSA-lærere, typisk med konkret DSA-uddannelse og erfaring. Der kan være tilknyttet enkelte DSA-lærere med ganske få lektioner, men grundlæggende er der tilknyttet et lille antal DSA-lærere til tosprogscentret. Organiseringsformen er karakteriseret ved et tæt og samarbejdende team med afsat teamtid til at koordinere og planlægge arbejdet med de nyankomne elever. Blandt DSA-lærerne bemærkes det, at fuldtidsorganiseringen er afgørende for at kunne tilbyde fleksibilitet i tilrettelæggelsen af sprogstøtten. Hertil kommer, at DSA-lærerne fremhæver at kunne prioritere og fokusere arbejdet i tosprogscentret, da der ikke skiftes mellem to typer af områder og opgaver.

3 Af formidlingshensyn bruges tosprogscenter som fællesbetegnelse. På de besøgte skoler bruges forskellige navne for det/de lokale(r), der virker som base for basisundervisningen og det øvrige arbejde med nyankomne og tosprogede elever.

Hvor denne organiseringsform synes at udmærke sig ved kontinuitet og fleksibilitet i sprogstøtten og bemandingen, er den på samme tid udfordret ved at være sårbar i forhold til udskiftning i personalet, sygdom eller lignende.

Deltidsorganisering

Nogle af de besøgte skoler har i modsætning til ovenstående organiseringsform valgt, at arbejdet med nyankomne elever fordeles på flere hænder. Deltidsorganisering er således karakteriseret ved, at tosprogscentret består af ca. 10-12 deltidsbeskæftigede DSA-lærere, typisk uden konkret DSA-uddannelse, men med en interesse for, erfaring med og eventuelt kurser inden for tosprogsområdet. De enkelte DSA-læreres lektioner i tosprogscentret kan variere fra et par lektioner til godt 10 lektioner om ugen og med de resterende lektioner i almenklasser. På de skoler, der gør brug af organiseringsformen, ses en stor interesse for at arbejde med tosprogsområdet, og der er derfor ikke udfordringer med at finde pædagogisk personale til at indgå i tosprogscentrene.

Tosprogscentret har tilknyttet en koordinator med konkret DSA-uddannelse, der har flere lektioner end de øvrige DSA-lærere. Blandt skolerne med denne organiseringsform fokuseres der på, at tosprogs teamet er et fast team på linje med et årgangsteam med ugentlig teamtid til at mødes med henblik på at koordinere indsatsen på tværs af DSA-lærerne i teamet. På samme måde efterstræbes det, at DSA-lærerne ikke får for få lektioner i tosprogscentret, da det kan give udfordringer i forhold til at føle sig som et team.

En koordinator beskriver det som en form for "ekspert-sudoku", når de enkelte DSA-læreres relativt få lektioner skal koordineres og kobles til de nyankomne elevers behov for sprogstøtte. Denne organiseringsform synes således at kræve et stort koordinerings- og planlægningsarbejde og fremstår knap så fleksibel som fuldtidsorganisering.

Organisering med eksterne aktører

Nogle af de besøgte skoler har valgt, at arbejdet med nyankomne elever ikke varetages af skolerens pædagogiske personale, men af eksterne aktører. Organisering med eksterne aktører er derfor karakteriseret ved, at der gøres brug af eksterne DSA-lærere. Datamaterialet giver indblik i to forskellige varianter af organiseringsformen.

I en variant har kommunen organiseret sig med et centralt sprogstøttekorps, der varetager basisundervisningen og støtte i almenundervisningen i indskolingen og i kommunens dagtilbud. Det centrale sprogstøttekorps består af enten pædagoger eller lærere med kurser inden for eksempelvis sprogstimulering, men uden konkret DSA-uddannelse. I en anden variant har kommunen valgt at ansætte en ekstern DSA-lærer, der tager sig af de nyankomne elever på de af kommunens skoler, der har modtaget nyankomne elever.

Hvor denne organiseringsform synes at udmærke sig ved at være fleksibel i sprogstøtten til de nyankomne elever, er den på samme tid udfordret ved en risiko for at blive afkoblet det resterende arbejde på skolen, hvorved samarbejdet med almenlærerne om de nyankomne elever kan blive udfordret.

4.4 Sprogstøtte i praksis

Datamaterialet tegner et billede af, at de besøgte skoler generelt prioriterer sprogstøtte til de ældre elever. På skolerne modtager de nyankomne elever basisundervisningen på hold uden for almenundervisningen i et varierende antal lektioner. Herudover kan de nyankomne elever modtage støtte i almenundervisningen, men det varierer fra skole til skole.

De besøgte skoler lægger vægt på, at der er stor forskel på de nyankomne elevers baggrund og forudsætninger for at blive socialt, sprogligt og fagligt integreret i skolen. Det er derfor nødvendigt, at sprogstøtte tilrettelægges på en måde, hvorpå det er muligt at favne og imødekomme de nyankomne elevers forskelligheder. Herunder at skolerne tilrettelægger modtagelsesforløb, der er fleksible og i høj grad kan tilpasses de enkelte elevers sprogstøttebehov – både i forhold til antallet af lektioner med sprogstøtte, indholdet i den konkrete sprogstøtte og tempoet for gradvist at deltage i flere lektioner i almenklassen.

På de besøgte skoler oplever man tre centrale udfordringer i forhold til at tilrettelægge en optimal sprogstøtte til de nyankomne elever. For det første oplever skolerne at have udfordringer med at imødekomme elevernes sprogstøttebehov inden for den tildelte ressourcemæssige ramme. For det andet oplever skolerne udfordringer med at opnå en passende balance, hvor den nyankomne elev modtager tilstrækkelig basisundervisning, men uden at det sker på bekostning af den nyankomne elevs tilknytning til almenklassen. For det tredje oplever skolerne en udfordring med at ruste eleverne tilstrækkeligt til almenundervisningen og ser et behov for intensive opstartsforløb.

Sprogstøtten prioriteres generelt til de ældre elever

Der er stor forskel på, hvor mange lektioners sprogstøtte de nyankomne elever modtager ugentligt på de besøgte skoler (herunder basisundervisning og støtte i almenundervisningen). På tværs af skolerne modtager nyankomne elever minimum 2-4 lektioners sprogstøtte ugentligt og maksimalt op til ca. 14 lektioners sprogstøtte ugentligt.

Undersøgelsen viser, at de besøgte skoler overordnet prioriterer sprogstøtte til de ældre elever. De argumenterer for, at de yngre elever i indskolingen i højere grad vurderes at kunne indgå i almenundervisningen – mens undervisningen på mellemtrin og i udskolingen vurderes at foregå på et sprogligt og fagligt højt abstraktionsniveau, hvilket vanskeliggør de nyankomne elevers udbytte af at indgå i almenundervisningen. En børnehaveklasseleder beskriver, hvordan det fra hendes perspektiv er lettere for de yngste elever at indgå i almenundervisningen, fordi der i forvejen er fokus på at lære bogstaverne at kende, at læse og at skrive, hvorfor de nyankomne elever i højere grad forventes at kunne følge med de øvrige elever. På en af de besøgte skoler har man modsat valgt at prioritere sprogstøtte til de yngste elever ud fra et ønske om at give et tidligt skub og løfte de yngste elevers tilegnelse af dansk som andetsprog.

Det synes værd at bemærke, at Undervisningsministeriet i 2018, som nævnt i indledningen, har præciseret, at nyankomne elever skal modtage sprogstøtte svarende til deres sprogstøttebehov. Datamaterialet vidner imidlertid om, at sprogstøtten ikke i alle tilfælde synes at møde de yngste elevers behov.

Basisundervisning gives på hold uden for almenundervisningen

På de besøgte skoler modtager de nyankomne elever basisundervisning på hold uden for almenundervisningen. Der ses to forskellige måder at organisere basisundervisningen på. Enten organiseres basisundervisningen som særskilte lektioner, hvor de nyankomne elever modtager basisundervisningen enten som bånd eller lektioner, der er fordelt mere spredt i elevernes skema. Ellers organiseres basisundervisningen som hele dage, hvor de nyankomne elever har enten en, to eller tre dages basisundervisning på hold om ugen.

DSA-lærerne giver udtryk for, at basisundervisningen skal bidrage til at forberede og klæde de nyankomne elever på til almenundervisningen. Basisundervisningen har således et proaktivt sigte, hvor DSA-lærerne forsøger at hjælpe de nyankomne elever til at kunne være så selvhjulpne som muligt. Heraf følger, at basisundervisningen ikke betragtes som parallel til almenundervisningen, men derimod i sammenhæng med almenundervisningen. DSA-lærerne forklarer, at de forbereder de nyankomne elever på at deltage i almenundervisningen på tre forskellige måder:

- DSA-lærerne hjælper de nyankomne elever med *at sætte ord på og detaljeret tale med eleverne om, hvad der foregår i almenundervisningen*. Der er både tale om en bagudrettet afklaring af, hvad der er sket i almenundervisningen, og en fremadrettet forberedelse af eleverne på, hvad der skal ske i almenundervisningen.
- DSA-lærerne gør brug af *sprogtilegnelsesstrategier i form af metoder, der kan hjælpe de nyankomne elever*, når der er noget, de ikke forstår, når de går i stå eller lignende. Formålet er således at øge elevernes mulighed for at være selvhjulpne. Hvis det drejer sig om danske ord, som eleven ikke kender, kan der eksempelvis arbejdes med begrebsskemaer, ordbøger, Google Translate, billedsøgning eller lignende.
- DSA-lærerne hjælper de nyankomne med *konkrete opgaver, lektier, afleveringer osv.* Formålet er at give de nyankomne elever en følelse af succes, når de møder op til undervisning og har lavet lektier eller er færdige med en aflevering ligesom deres øvrige klassekammerater. På en skole har man gode erfaringer med, at tosprogscentret fast tilbyder lektiecafé til elever i 3. og 4. klasse.

Basisundervisningen suppleres med støtte i almenundervisningen

På de besøgte skoler indgår de nyankomne elever i almenklassen umiddelbart i forbindelse med deres start på skolen. På én af disse skoler begynder de nyankomne elever at få undervisning i almenklassen efter en uges tid, mens de nyankomne elever på de øvrige skoler har undervisning i almenklassen fra den første dag. De nyankomne elever følger et særligt skema i en opstartsperiode på mellem få uger og en måneds tid. I perioden vil eleven have færre lektioner i almenklassen end ellers og i stedet modtage flere lektioner sprogstøtte, enten i almenundervisningen eller som hold- eller enkeltmandsundervisning uden for almenundervisningen. Herefter vil den nyankomne elev få nedjusteret sprogstøtten.

De nyankomne elever vil i en eller anden grad modtage støtte i almenundervisningen i form af en tilknyttet DSA-lærer. Blandt DSA-lærerne beskrives forskellige formål med støtte i almenundervisningen:

- Støtte i almenundervisningen skal gives som en form for *understøttende oversætterfunktion*, så den nyankomne elev har lettere ved at skabe mening i undervisningssituationen. Hvad betyder almenlærers instruktioner, hvorfor skal vi det osv.?
- Støtte i almenundervisningen skal bidrage til at støtte eleven og give eleven *konkrete værktøjer og strategier* til at blive så selvhjulpne som muligt.

- Støtte i almenundervisningen skal bidrage til at *inspirere og give almenlæreren indblik* i, hvordan de nyankomne elever kan støttes, når de gentagne gange har observeret DSA-lærernes tilgang til at støtte de nyankomne elever i almenundervisningen.

DSA- og almenlærere bemærker, at støtte i almenundervisningen ikke kun skal være målrettet én elev. Det giver de forskellige grunde til. For det første vurderer de, at det giver en ressourcemæssig mulighed for at nå flere sprogligt udfordrede elever i samme klasse. For det andet vurderer de, at DSA-læreren ikke må blive, hvad en lærer betegner som en form for sovepude for den nyankomne elev. Derfor argumenterer de for, at DSA-læreren rykker lidt rundt i klassen, men naturligvis er tilgængelig for eleven eller eleverne med sprogstøttebehov. For det tredje bemærker DSA-lærere, at særligt de ældre elever kan have modstand på at modtage støtte i almenundervisningen. Her beskriver DSA-lærerne, at de kan forsøge at indtage en mere indirekte rolle i almenundervisningen, hvor de i højere grad spørger ind til almenlæreren og sikrer sig, at der kommer de nødvendige forklaringer fra almenlæreren, som almeneleverne i øvrigt også vurderes at få gavn af. Desuden kan DSA-læreren eksempelvis foreslå at bidrage med at tegne, mens almenlæreren forklarer, og andre greb til at sprogfokusere almenundervisningen mere indirekte for eleven med et sprogstøttebehov.

Vanskeligt at imødekomme de nyankomne elevers sprogstøttebehov

Forvaltningsrepræsentanter, skoleledelser, DSA- og almenlærere vurderer, at de tilgængelige ressourcer til basisundervisning og støtte i almenundervisningen til de nyankomne elever ikke er tilstrækkelige set i forhold til de nyankomne elevers sprogstøttebehov. De beskriver, at de nyankomne elever har et sprogstøttebehov, som det ikke er muligt for dem at imødekomme. Konsekvensen heraf er, at de nyankomne elever ikke får et tilstrækkeligt udbytte af almenundervisningen, og at elevernes potentiale ikke udfoldes. Forvaltningsrepræsentanter, skoleledelser, DSA- og almenlærere bakker overordnet op om, at nyankomne elever skal være i almenundervisningen og være med så meget som muligt, men at det kræver mere støtte både i og uden for almenundervisningen.

DSA- og almenlærere påpeger, at der er behov for mere støtte til de nyankomne elever i almenundervisningen for at sikre et tilstrækkeligt udbytte af undervisningen. I tråd med lovgivningen bør nyankomne elever kun indgå i almenundervisningen, når de kan få et tilstrækkeligt udbytte af undervisningen (UVM, 2017). Men undersøgelsen tegner et billede af, at nyankomne elever deltager i mange almenlektioner, i mange forskellige fag, meget tidligt i deres skoleforløb og i nogle tilfælde fra den første dag. Skoleledelser og DSA-lærere giver udtryk for, at det ikke er optimalt, at de nyankomne elever deltager i almenundervisningen med meget begrænsede deltagelsesmuligheder, men at det er et spørgsmål om ressourcer.

Resultatet bliver således i praksis, at nyankomne elever deltager i almenundervisning, som de ikke har tilstrækkelige forudsætninger til at deltage i, fordi der enten ikke er ressourcer til at give støtte i almenundervisningen, eller fordi det skemamæssigt ikke har været muligt at lægge basisundervisning på det pågældende tidspunkt. De nyankomne elever får derfor ikke nødvendigvis et tilstrækkeligt fagligt udbytte af almenundervisningen, fordi deres sproglige deltagelsesmuligheder er begrænsede uden tilstrækkelig støtte.

Skoleledelser, DSA- og almenlærere vurderer, at nyankomne elever med flygtningebaggrund generelt er mere udfordrede end de øvrige nyankomne elever. Det skyldes bl.a., at de nyankomne elever med flygtningebaggrund kan være enten primært eller sekundært traumatiserede, have mistet års skolegang samt en række andre forhold, der kan udfordre elevens sprogtilegnelse og generelle trivsel. Nogle DSA-lærere beskriver et behov for at kunne tilbyde mere skærmede modtagelsesforløb

for traumatiserede eller på anden måde mere udfordrede nyankomne elever, men samtidig med fokus på at tilrettelægge forløbene, så eleven ikke mister koblingen til almenklassen.

Svær balance mellem tilstrækkelig basisundervisning og tilknytning til almenklasse

Skoleledelser og DSA-lærere beskriver, at det er vigtigt at finde en god balance mellem på den ene side at give den nyankomne elev tilstrækkelig støtte uden for almenundervisningen til at skabe et godt fundament for sprogtiltagelsen og på den anden side at sikre elevens tilknytning til almenklassen og deltagelse i det almene fællesskab. Der er derfor fokus på at skabe en tryk ramme for basisundervisningen kombineret med en opmærksomhed på, at de nyankomne elever skal have deres primære tilknytning til almenklassen. En skoleledelse beskriver, at der er behov for at skabe et trygt frirum for de nyankomne elever og give, hvad skoleledelsen kalder ”et dryp hønemor – men uden at det bliver en varmestue eller en sutteklud”. Skoleledelser og DSA-lærere pointerer derfor vigtigheden af, at de nyankomne elever hjælpes ud i almenområdet, bl.a. i frikvartererne, for at igangsætte en social tilknytning til de andre elever i almenklassen.

Nogle DSA-lærere bemærker, at de nyankomne elever i den første tid på skolen hurtigt knytter sig og danner relationer til DSA-lærerne. I den forbindelse reflekterer de over, at basisundervisningen gives i mindre grupper med mere voksenkontakt og i en mere hyggelig, rolig og intim stemning end i almenklassen. På samme måde oplever de at have mere tid til den enkelte elev og tid til at spørge ind og lære eleven at kende. DSA-lærere beretter om, at nogle nyankomne elever er tilbøjelige til at bruge deres danske sprog i basisundervisningen og ikke i almenundervisningen, hvilket de vurderer hænger sammen med kulturen omkring basisundervisningen og den tætte relation til DSA-lærerne.

Når de nyankomne elever har været på skolen i et stykke tid, kan der opstå den modsatte situation, hvor eleverne hellere vil modtage almenundervisning end basisundervisning. Ikke fordi de ikke kan lide basisundervisningen i tosprogscentret, men fordi de oplever at være i gang med et forløb, er bekymrede for at gå glip af noget eller komme bagud, når de bliver taget ud til almenundervisningen. Nogle DSA-lærere har gode erfaringer med at inddrage almenklassens materiale i tosprogscentret, således at de nyankomne elever får oplevelsen af, at der stadig arbejdes med det samme, men bare i en anden ramme. De pointerer dog samtidig, at det også kan give udfordringer at arbejde med materiale fra almenklassen i tosprogscentret, hvis materialet eksempelvis er for svært eller ikke umiddelbart egner sig til formålet med at styrke elevens sprogtiltagelse.

De nyankomne elever skal rustes bedre til at indgå i almenundervisningen

Nogle DSA- og almenlærere bemærker, at den første tid i almenklassen kan være hård for de nyankomne elever. De vurderer, at eleverne kan få nogle knubs i begyndelsen, som de vurderer muligt at undgå, hvis de klædes bedre på fra start – både hvad angår basale danskundskaber og en viden om de sociale spilleregler og rammer i skolen.

DSA- og almenlærere vurderer, at de nyankomne elever har behov for mere ro og stabilitet i nogle trygge rammer, hvor de kan blive forberedt og rustet til at deltage i almenundervisningen både sprogligt og socialt. DSA- og almenlærere vurderer ikke, at mere segregerede modtagelsestilbud er løsningen, da de i høj grad prioriterer elevernes tilknytning til almenklassen. I stedet efterspørger de muligheden for at kunne give mere intensive opstartsforløb med flere støttelektioner, end det er tilfældet på nuværende tidspunkt. De italesætter, at opstartsforløbene ikke må være for langvarige

af hensyn til de nyankomne elevers tilknytning til almenklassen. Nogle DSA- og almenlærere advokerer for reelle opstartsforløb på maksimalt tre måneder med en gradvis og individuelt tilpasset udslusning til almenklassen. Andre ønsker et opstartsforløb organiseret som et par timers støtte dagligt, så de nyankomne elevers tilknytning til almenklassen ikke udfordres. Skoleledelser og DSA-lærere vurderer, at de ikke på nuværende tidspunkt råder over de nødvendige ressourcer til at oprette tilstrækkeligt omfattende opstartsforløb til at ruste de nyankomne elever til deltagelse i almenundervisningen.

Organiseringen af DSA-indsatsen synes at have betydning for muligheden for at tilrettelægge intensive opstartsforløb. Eksempelvis har en kommune vedtaget, at nyankomne elever skal gennemgå et nærmere bestemt opstartsforløb, men ifølge DSA-lærerne på skolen er det ikke muligt at realisere denne ambition i praksis. På skolen har man organiseret DSA-indsatsen ud fra deltidsorganisering, hvilket ifølge DSA-lærerne begrænser fleksibiliteten til at kunne tilrettelægge et opstartsforløb. Det skyldes, at de enkelte DSA-lærere har relativt få og meget spredte lektioner i tosprogscentret, hvorfor det ikke er muligt at sammensætte et mere intensivt forløb, da det i så fald vil påvirke lærernes lektioner i almenområdet. Tilrettelæggelsen af opstartsforløb bliver derfor det muliges kunst, hvor der rykkes så meget som muligt, og de helt nyankomne elever kommer på hold med andre basiselever på trods af store forskelle i det faglige og sproglige niveau. DSA-lærerne reflekterer over, at det vil kræve fuldtidsstøttepersoner i tosprogscentret at kunne imødekomme kravet om mere intensive opstartsforløb i praksis.

På skoler med fuldtidsorganisering (se afsnit 4.3) beskriver DSA-lærerne i højere grad, at de for en kortere periode sætter nogle støtteaktiviteter på pause for at kunne tilbyde helt nyankomne elever et opstartsforløb med flere lektioners støtte. Det samme gælder organisering med eksterne aktører, der på samme måde har muligheden for at være mere fleksible. Men for begge organiseringsformer gælder det, at lektionerne til mere intensive opstartsforløb i en periode medfører, at andre elever modtager færre lektioner støtte.

5 Samarbejdet om de nyankomne elever

I dette kapitel fokuserer vi på samarbejdet om de nyankomne elever.

Kapitlet ser først nærmere på de besøgte skolars praksis for samarbejde og dernæst på almenlærernes oplevelse af behov for støtte og samarbejde. På de besøgte skoler fremhæves det, at samarbejdet mellem DSA- og almenlærerne om de nyankomne elever på skolen kan bidrage til dels at skabe et meningsfuldt og sammenhængende skoleforløb for de nyankomne elever og dels at understøtte almenlærerne i deres arbejde med at integrere de nyankomne elever i almenundervisningen. Undersøgelsen viser, at almenlærerne kan opleve det som en udfordring at inddrage de nyankomne elever i almenundervisningen, og de efterspørger derfor flere samarbejdsmuligheder med DSA-lærerne om undervisningen af nyankomne elever. Herunder viden om arbejdet med nyankomne elever, systematisk opfølgning på de nyankomne elever og kvalificeret sparring og samarbejde om de nyankomne elever.

Herefter præsenterer vi skolernes erfaringer med skole-hjem-samarbejdet. Undersøgelsen peger i den forbindelse på vigtigheden af, at DSA- og almenlærere har gode relationer til den nyankomne elevs familie, og at der tidligt etableres et konstruktivt skole-hjem-samarbejde. Herunder at der etableres en tryk og tillidsfuld relation, så de føler sig velkomne og inddraget på skolen.

5.1 Tre samarbejdsvarianter

Datamaterialet vidner om, at der er store forskelle på samarbejdet mellem DSA- og almenlærere på de besøgte skoler. Overordnet kan DSA- og almenlærernes beskrivelser af samarbejdet inddeles i tre samarbejdsvarianter:

- Fokus på formelt samarbejde om de nyankomne elever
- Uformelt og ad hoc-præget samarbejde om de nyankomne elever
- Fravær af samarbejde om de nyankomne elever.

Formelt samarbejde om de nyankomne elever

I den første af de tre samarbejdsvarianter, vi sporer i datamaterialet, har forvaltningen og skolerne fokus på at klæde almenlærerne på til at arbejde med de nyankomne elever gennem et formelt samarbejde mellem DSA- og almenlærere. Det betyder dog ikke nødvendigvis, at implementeringen af samarbejdet altid lykkes.

Det formelle samarbejde kan ses, når DSA-lærere – særligt DSA-koordinatorer – i udvalgte lektioner samarbejder med almenlærere om at forberede undervisningen med henblik på at støtte almenlæreren i inddragelsen af de nyankomne elever i almenundervisningen. I forberedelsen af undervisningen kan det fx handle om at drøfte didaktikken og pege almenlæreren i retning af en metode

eller didaktik, der kan understøtte, at den nyankomne elev bliver tryk og får nogle udvidede deltagesmuligheder i almenundervisningen. Både DSA- og almenlærere peger på, at sådanne indsatser er væsentlige, og at de *kan* give anledning til, at almenlæreren gør sig tilsvarende refleksioner i andre forløb. De vurderer dog, at der ikke er tilstrækkelige ressourcer til at sikre kontinuerligt fokus på at understøtte almenlærernes arbejde med de nyankomne elever, og at indsatsen typisk kun når enkelte almenlærere. Der er derfor væsentlig forskel på, hvorvidt almenlærerne oplever, at den tilsigtede opkvalificering finder sted og reelt gør dem i stand til at understøtte de nyankomne elevers udvikling i almenklassen.

Det formelle samarbejde omkring de nyankomne elever ses ligeledes i form af en systematiseret støtte og vejledning til almenlærerne i deres arbejde med nyankomne elever. For det første at alle årgangsteams er pålagt en årlig obligatorisk vejledning om sproglig udvikling hos DSA-lærerne i tosprogscentret. For det andet at DSA-lærerne gennemfører aktionslæringsforløb med afsæt i behov identificeret i vejledningen. For det tredje at DSA-lærerne har udarbejdet en guide til almenlærerne om modtagelsen af nyankomne elever, hvor der bl.a. er samlet gode råd og metoder til at inddrage de nyankomne elever i almenundervisningen i forskellige sammenhænge.

Uformelt og ad hoc-præget samarbejde om de nyankomne elever

I den anden samarbejdsvariant, vi sporer i datamaterialet, samarbejder skolens DSA- og almenlærere, men det sker usystematisk og på et uformelt plan. Samarbejdet organiseres via skolens eget tosprogscenter og har form af en enten oplæg og lokal kursusaktivitet med henblik på at give almenlærerne øget viden om eksempelvis sprogbasering af undervisningen eller som ad hoc-sparring, hvor almenlærerne søger råd og sparring hos skolens DSA-ressourcer i forbindelse med konkrete udfordringer eller problemstillinger.

Nogle DSA-lærere beskriver denne samarbejdsvariant som en form for ”brandslukning” og ønsker i højere grad at indgå i et samarbejde med almenlærerne med fokus på forebyggende indsatser og metoder i arbejdet med at inddrage de nyankomne elever i almenundervisningen. I modsætning hertil giver nogle almenlærere udtryk for, at det netop er den uformelle og ad hoc-prægede sparring, de har behov for. De beskriver, hvordan de typisk har behov for hjælp til at håndtere akut opståede situationer og derfor ikke kan vente og booke en mere formel aftale hos en DSA-lærer for generel sparring. Andre almenlærere foretrækker den mere formelle og forebyggende samarbejdsrelation til DSA-lærerne.

Fravær af samarbejde om de nyankomne elever

Den sidste samarbejdsvariant, vi sporer i datamaterialet, er kendetegnet ved, at der ikke er etableret et samarbejde mellem DSA- og almenlærere – hverken et formelt eller uformelt samarbejde. Datamaterialet peger på, at de besøgte skoler, der er organiseret med eksterne DSA-lærere, er udfordrede i forhold til etablerede samarbejder mellem DSA- og almenlærere. De eksterne DSA-læreres opgave er at støtte de nyankomne elever og ikke at understøtte almenlærernes arbejde med de nyankomne elever i almenklassen. Der foregår derfor ikke noget samarbejde om undervisningen, selvom DSA-lærerne deltager i undervisningen som støtte for de nyankomne elever. I stedet kan almenlærerne søge støtte og sparring ved andre af skolens ressourcepersoner, eksempelvis læsevejledere. Almenlærerne efterspørger dog netop denne sparring med DSA-lærerne, hvilket uddybes i afsnit 5.2.

5.2 Almenlærernes behov for støtte og samarbejde

Både i forvaltningerne og på de besøgte skoler vurderer man, at der er behov for at se på rammerne for almenlærernes arbejde med de nyankomne elever og almenlærernes kompetencer til at arbejde med nyankomne elever. Særligt almenlærerne efterspørger mere viden om og konkrete handleplaner for de nyankomne elever, systematisk opfølgning på og evaluering af de nyankomne elevers udbytte af undervisningen samt kvalificeret sparring og samarbejde om undervisningen af de nyankomne elever. Disse tre behov uddybes i det følgende.

Behov for viden om og konkrete handleplaner for de nyankomne elever

Nogle almenlærere oplever ikke at få den nødvendige viden om den nyankomne elev forud for elevens opstart i almenklassen. De efterspørger derfor viden om elevens historik, udfordringer, kompetencer og familieforhold med henblik på at kunne favne eleven bedst muligt – både i undervisningen og i skole-hjem-samarbejdet. De peger på, at denne type viden er vigtig, uanset om der er tale om en elev, der har stabile familieforhold, eller om det drejer sig om en elev, der har været igennem potentielt traumatiserende oplevelser.

Almenlærere efterspørger ligeledes, at der udarbejdes konkrete handleplaner for modtagelsen af og arbejdet med nyankomne elever i almenklassen. Arbejdet med nyankomne elever i almenklassen kan være en ny opgave for almenlæreren, og nogle almenlærere beskriver i den forbindelse usikkerhed i forhold til at integrere eleven og understøtte progression i elevens faglige og sproglige udvikling. De vurderer desuden, at det er svært for dem at vide, hvad de kan forvente af eleven i forhold til sproglig og faglig udvikling. Konkret peger almenlærerne derfor på et behov for at kunne samarbejde med DSA-lærerne om at skabe en systematiseret ramme i form af en handleplan, der fx indeholder læseplaner eller materiale, der er målrettet arbejdet med den enkelte nyankomne elev. En sådan handleplan ville ifølge almenlærere give dem og eventuelt også eleven selv viden om det forløb, eleven skal igennem i forhold til forventet sproglig og faglig udvikling.

Behov for systematisk opfølgning

DSA- og almenlærere beskriver udfordringer med at følge op på og evaluere de nyankomne elevers læring og trivsel grundet udfordringer med at afdække og kortlægge de nyankomne elevers kompetencer og problematikker. De uddyber, at udfordringerne overordnet skyldes, at det eksisterende testmateriale 1) er på dansk og derfor vanskeliggør en konkret afdækning af elevernes faglige kompetencer inden for de enkelte fag, 2) fokuserer på elevernes mangler frem for på deres ressourcer og kompetencer eller 3) ikke skelner mellem tosprogsproblematikker eller andre problematikker, såsom dysleksi.

På de besøgte skoler er der forskel på, hvem der konkret har ansvaret for at følge op på de nyankomne elevers læring og trivsel. På nogle af skolerne har DSA-lærerne indledningsvis ansvaret for at følge op i samarbejde med almenlærerne, hvorefter ansvaret for opfølgningen løbende overgår til almenlærerne. På andre skoler har almenlærerne (kontakt- eller klasselærere) ansvaret for at følge op på de nyankomne elevers trivsel og udvikling og kan inddrage skoleledelsen ved udfordringer.

Opfølgningen på de nyankomne elevers læring og trivsel foregår hovedsageligt som en uformel opfølgning, hvor DSA-lærere, almenlærere og evt. skoleledelse løbende drøfter de nyankomne elevers udvikling. Den mere formelle og systematiske opfølgning ses ved teammøder, klassekonferencer og i form af anvendelse af "Hele vejen rundt"-materialets opfølgningsdel eller egne opfølgningsskemaer. Nogle skoler præciserer, at den uformelle tilgang til opfølgningen ikke er ensbetydende med

en manglende opfølgning. Det er dog tilfældet på andre skoler, hvor det bl.a. beskrives, at almenlærerne burde følge op, men at det ikke bliver gjort, fordi de ikke ved, hvordan de mere konkret skal følge op. De besøgte skoler efterspørger generelt mere systematik og en fast procedure for opfølgningen på de nyankomne elevers læring og trivsel.

Behov for kvalificeret sparring og løbende samarbejde

Blandt DSA- og almenlærerne i undersøgelsen er et fremherskende perspektiv, at undervisningen af nyankomne elever giver anledning til faglige frustrationer blandt almenlærerne, fordi de ikke oplever at kunne imødekomme de nyankomne elevers behov. Almenlærerne beskriver, at de ikke oplever at have et erfaringsgrundlag at trække på i arbejdet med nyankomne elever, og at de hverken har den fornødne viden eller de nødvendige rammer til at kunne understøtte elevernes udvikling, og at de ikke oplever, at der er de nødvendige støttefunktioner for eleven. Almenlærerne efterspørger i den forbindelse kvalificeret sparring og løbende samarbejde:

For det første efterspørger almenlærerne udvidede muligheder for konkret sparring fra erfarne og uddannede DSA-lærere med fokus på at tilrettelægge og gennemføre undervisning, der understøtter den nyankomne elevs sproglige og faglige udvikling. Det kræver, at der på skolen er ansat DSA-lærere, der har både uddannelse og erfaring med at arbejde med nyankomne elever. Den efterspurgte sparring kræver desuden, at der afsættes tid til, at DSA- og almenlærere kan indgå i forløb, der kan klæde læreren didaktisk på til arbejdet. Sådanne sparringsforløb kan eksempelvis indebære, at almenlæreren får hjælp til at designe og gennemføre undervisningsforløb, der giver de nyankomne elever flere deltagelsesmuligheder og understøtter deres udvikling.

For det andet efterspørger almenlærerne bedre sammenhæng mellem almenundervisning og basisundervisning. Konkret beskriver almenlærerne et behov for, at DSA- og almenlærere har tid til at vidensdele, koordinere og skabe sammenhæng i indsatsen omkring den nyankomne elev. Det gælder både i forhold til elevens konkrete undervisningsforløb og i forhold til at følge op på elevens udvikling og trivsel samt skabe kontinuitet i skole-hjem-samarbejdet. Behovet for øget samarbejde mellem DSA- og almenlærere synes særligt fremtrædende på de skoler, hvor sprogstøtten er eksternt organiseret, og hvor der ikke er en praksis for samarbejde mellem de eksterne DSA-lærere og almenlærerne på skolen.

Almenlærerne har behov for kompetenceudvikling

Almenlærerne er en vigtig aktør, når der skal skabes gode rammer for de nyankomne elevers deltagelse i og udbytte af almenundervisningen. Spørgeskemaundersøgelsen viser, at kommunerne er bekymrede for almenlærernes kompetencer til at arbejde med nyankomne elever i almenundervisningen. De kommuner, der indskrifter nyankomne elever direkte, har svaret på, hvilke udfordringer de oplever ved direkte indskrivning. 87 % af kommunerne svarer, at de i høj eller nogen grad oplever udfordringer med almenlærernes kompetencer til at understøtte integrationen af nyankomne elever i almenklassen. Desuden svarer 72 % og 60 % af kommunerne, at det i høj eller nogen grad er en udfordring at have tilstrækkelige vejlederressourcer henholdsvis på skolerne og i kommunen til at støtte almenlærerne i arbejdet med at integrere nyankomne elever i almenundervisningen (appendiks B, tabel B.15). De kommuner, der *ikke* indskrifter nyankomne elever direkte, har svaret på, hvilke overvejelser de har gjort sig i forbindelse med fravalget af direkte indskrivning. Her svarer 78 % af kommunerne, at de i høj eller nogen grad har vurderet, at underviserne i almenklasserne ikke har de nødvendige kompetencer til at understøtte integrationen af nyankomne elever i almenklassen (appendiks B, tabel B.7).

Bekymringen for og behovet for kompetenceudvikling af almenlærerne genfindes på de besøgte skoler. Skolernes anvendelse af direkte indskrivning i almenklassen medfører, at flere almenlærere end tidligere har nyankomne elever i deres almenklasser – også uden tilknyttet støtte fra DSA-lærere i almenundervisningen. Forvaltninger, skoleledelser, DSA- og almenlærere italesætter et væsentligt behov for grundlæggende kompetenceudvikling i forhold til arbejdet med nyankomne elever i almenundervisningen. Konkret efterspørger de eksempelvis viden om sprogudvikling hos nyankomne og metoder til at tilrettelægge en differentieret undervisning med fokus på den sproglige dimension i almenundervisningen.

På de besøgte skoler har der ikke været igangsat kompetenceudviklingsforløb for almenlærerne. Men skoleledelserne gør sig overvejelser om, hvordan det er muligt at udvikle almenlærernes kompetencer på området. I den forbindelse er nogle af skolerne så småt i gang med at udvikle og afprøve inddragelse af co-teaching som tilgang for arbejdet med nyankomne elever i almenundervisningen. Co-teaching betyder, at DSA-lærerne vil indgå i et samarbejde om undervisningen med almenlærerne, hvor de i fællesskab planlægger, gennemfører og evaluerer undervisningen. Co-teaching overvejes som tilgang, da man oplever et behov for at tænke i alternative scenarier for at få ressourcerne til at række længere. Desuden kan der i almenklasserne sidde flere nyankomne og tosprogede elever, og det vurderes vanskeligt at møde alle elevernes støttebehov med den nuværende mulighed for basisundervisning på hold og begrænset støtte i almenundervisningen. Formålet med co-teaching vil være todelt; dels at sætte fokus på den sproglige dimension i almenundervisningen, og dels kompetenceudvikling af almenlærerne gennem det tætte samarbejde med DSA-lærerne.

5.3 Skole-hjem-samarbejdet

Undersøgelsen viser, at skole-hjem-samarbejdet med nyankomne familier er komplekst. De besøgte skoler peger på tre forhold, der bidrager til kompleksiteten i skole-hjem-samarbejdet med nyankomne familier. Det drejer sig om forskellige forventninger til forælderrollen, familiernes udvidede støttebehov og behovet for at finde alternative kommunikationsveje. Undersøgelsen peger på et behov for at gentænke både rammer, ressourcer og metoder til at understøtte det nødvendige og afgørende skole-hjem-samarbejde med nyankomne familier. Erfaringerne blandt skolerne peger på, at det er vigtigt at arbejde processuelt med at udvikle skole-hjem-samarbejdet og løbende finde en vej, der fungerer for både skolen og familien.

Forskellige forventninger til forælderrollen

DSA- og almenlærere vurderer, at forældrenes ressourcer er afgørende for de nyankomne elevs udvikling, hvorfor det er vigtigt at få de nyankomne forældre introduceret til den forælderrolle, der forventes i en dansk skolesammenhæng. De nyankomne forældre kommer ofte fra andre typer af skolesystemer og har ikke nødvendigvis erfaringer med et tæt og gensidigt forpligtende skole-hjem-samarbejde.

Data vidner om, at inddragelsen af de nyankomne forældre på skolen kræver et højere informationsniveau og en nysgerrighed på de nyankomne forældre fra skolens side. For det første beskriver DSA- og almenlærere et behov for at være ekstra tydelige i forventningen om, at forældrene deltager og engagerer sig aktivt i deres barns skoleliv – både i det daglige med lektier, men også i forbindelse med fælles skolebegivenheder og i forhold til fællesskabet med de øvrige forældre. For det andet beskriver DSA- og almenlærere et behov for ekstra dialog og forklaring i situationer, der fremstår nye for familien, og som familien ikke har kendskab til fra tidligere skolekontekst. Helt konkret nævner DSA- og almenlærere udfordringer forbundet med badesituationer efter idræt eller spørgsmålet om, hvorvidt eleven må deltage i klassens lejr tur. Disse udfordringer er ifølge DSA- og

almenlærere ofte forbundet med, at de nyankomne forældre ikke har viden om, hvad det vil sige at gå svømmehal eller være på lejrtur i en dansk kontekst. Der er derfor behov for, at der bruges tid på at indgå i en dialog med de nyankomne forældre om de nye elementer i den danske skole med henblik på at skabe både tryghed hos forældrene og de bedste rammer for et smidigt skole-hjem-samarbejde.

Inddragelsen af de nyankomne forældre på skolen kræver, at skolen er nysgerrig på og åben over for forældrene og deres kulturelle baggrund. På nogle skoler italesættes det, at udfordringer ikke kun handler om de nyankomne forældre, men også om skolernes erfaring med at arbejde med familier med andre kulturelle baggrunde. Derfor efterspørger nogle DSA- og almenlærere mere viden om de nyankomne familiers kultur for at skabe et bedre udgangspunkt for skole-hjem-samarbejdet.

De nyankomne familiers udvidede behov for støtte

DSA- og almenlærere vurderer, at de nyankomne familier typisk har behov for støtte, der rækker ud over skolens almindelige praksis. Der ses flere eksempler på, at skolerne på forskellig vis bidrager til, at familien som helhed falder godt til. For det første at skolen opfordrer til og hjælper forældrene med, at eleven tilmeldes SFO, klub eller fritidsinteresser. For det andet at en klasselærer eller DSA-lærer tager kontakt til de nyankomne forældre og får arrangeret, at eleven kan deltage i en klassefødselsdag eller andre sociale klassearrangementer. For det tredje at klasselæreren understøtter, at den nyankomne elev deltager i legegrupper, så eleven får skabt tilknytning til klassekammeraterne, særligt i tilfælde, hvor de nyankomne forældre ikke nødvendigvis har overskud til eller erfaring med selv at arrangere sådanne sociale aftaler i barnets liv.

På nogle af de besøgte skoler opleves det, at nyankomne forældre henvender sig til skolen, fordi de har svært ved at finde rundt i det offentlige myndighedssystem og ser skolen som en mulig indgang til hjælp. I disse situationer kan skolerne i nogle kommuner henvise til kommunale støttefunktioner særligt for flygtningefamilier, mens skoler i andre kommuner efterspørger mere støtte til familierne fra forvaltningssystemet side. Almenlærerne oplever skole-hjem-samarbejdet som en kompleks og omfattende opgave, hvorfor nogle almenlærere eksplicit ønsker et øget samarbejde enten på tværs af skolens aktører eller med inddragelse af forvaltningsressourcer.

Behov for alternative kommunikationsveje

En udfordring ved skole-hjem-samarbejdet med nyankomne forældre består i, at skolens almindelige kommunikationsveje sjældent matcher de nyankomne forældres muligheder for kommunikation grundet sproglige barrierer. Den daglige kommunikation mellem skolen og hjemmet består typisk af enten digital kommunikation via ForældreIntra eller telefonisk kontakt i mere akutte situationer. Afhængigt af familiens oprindelse og sproglige ressourcer vil der ofte være behov for tolk, hvilket kræver tid og planlægning og udgør en barriere for almenlærernes mere umiddelbare og spontane kontakt til forældrene. Som resultat heraf nævner almenlærerne at være udfordrede på den tætte kontakt til og kommunikation med hjemmet om såvel praktiske forhold som daglig trivsel og drøftelser af eventuelle konflikter eller problematikker. Tingene kan derfor ikke nødvendigvis håndteres løbende. Først når der løbende er samlet sammen, afholdes et møde.

Skole-hjem-samarbejdet varetages i begyndelsen af DSA-lærerne. Siden hen overgår skole-hjem-samarbejdet til almenlærerne, når den nyankomne elev har flere lektioner i almenklassen. Overgangen kan ifølge DSA-lærere være vanskelig for de nyankomne forældre, der skal vænne sig fra at kommunikere med DSA-lærerne og i stedet opbygge en ny tryk relation til almenlærerne.

EKSEMPEL: Skole-hjem-samarbejdet

Skoleledelse, DSA- og almenlærere vurderer, at det er afgørende med et godt skole-hjem-samarbejde. Det er derfor vigtigt så tidligt som muligt at etablere en god kontakt til den nyankomne elevs forældre som grundlag for en god og tillidsfuld relation mellem skolen og hjemmet. De besøgte skoler har gjort sig forskellige positive erfaringer med at understøtte skole-hjem-samarbejdet.

- For det første har nogle skoler erfaring med at anvende alternative kommunikationsveje i skole-hjem-samarbejdet med nyankomne forældre. Eksempelvis ved at gøre brug af personale på skolen med samme sproglige baggrund som de nyankomne familier. I disse tilfælde bliver en medarbejder på skolen bragt i spil i kontakten med de nyankomne forældre, eksempelvis ved behov for akut telefonisk kontakt. Nogle gange kan medarbejderen desuden fungere som kulturel oversætter ved eventuelle konflikter. Det gælder særligt i situationer, hvor det kan være svært at vurdere, om en problematik omkring nyankomne elever har rod i kultur, religion eller noget helt andet.
- For det andet er der på nogle skoler erfaring med, at man i indskolingen inddrager skolens pædagoger i arbejdet med den nyankomne familie, da pædagogerne i højere grad end almenlærerne har lejlighed til at møde forældrene, når eleven bliver afleveret og hentet. Pædagogerne kan således have en større berøring med og indtryk af den nyankomne familie.
- For det tredje er der blandt skolerne erfaring med at tilrettelægge særlige møder for nyankomne forældre. Det kan eksempelvis være særlige forældremøder, hvor de nyankomne elevers forældre introduceres til ForældreIntra.
- For det fjerde har nogle skoler erfaring med, at hjemmebesøg hos den nyankomne familie bidrager til at danne et godt grundlag for skole-hjem-samarbejdet. Desuden vurderes det, at skole-hjem-samarbejdet giver en god mulighed for indblik i familiens situation som helhed.

6 De nyankomne elevers sociale, sproglige og faglige udvikling

I dette kapitel fokuserer vi på, hvordan de besøgte skoler vurderer de nyankomne elevers sociale, sproglige og faglige udvikling, når de indskrives direkte i almenklasser.

Undersøgelsen viser, at skoleledere, DSA- og almenlærere vurderer, at der både er gevinster og udfordringer forbundet med den direkte indskrivning set i forhold til de nyankomne elevers sociale, sproglige og faglige udvikling. I forhold til elevernes sociale udvikling kan det være en fordel at blive en del af det almene fællesskab i almenklassen, men det kan også være forbundet med udfordringer på grund af misforståelser og sociale konflikter. På samme måde kan elevernes sproglige udvikling blive understøttet gennem påvirkning fra et dansktalende miljø, men der kan også være udfordringer forbundet med, om eleverne udvikler et tilpas stærkt sprogligt fundament til at bære dem gennem resten af deres skole- og uddannelsesliv. Der er størst bekymring at spore på de besøgte skoler, når det kommer til elevernes faglige udvikling – og særligt i relation til deres deltagelsesmuligheder og udbytte af almenundervisningen.

Undersøgelsen peger på derfor på vigtigheden af at styrke de nyankomne elevers sociale integration på skolen, herunder at skabe tillidsfulde relationer mellem lærere og nyankomne elever. Dernæst peger undersøgelsen på, at der er behov for at se på betingelserne for elevernes sproglige udvikling og deltagelsesmuligheder i almenundervisningen. Herunder at skabe et øget fokus på sprog i almenundervisningen, og at almenlærerne støttes i et øget fokus på undervisningsdifferentiering i relation til den sproglige dimension i almenundervisningen.

6.1 Skolernes erfaring med tosprogede elever

Skoleledere, DSA-lærere og almenlærere har forskellige syn på, hvilken betydning andelen af tosprogede elever på skolen har i forhold til arbejdet med at integrere nyankomne elever. Nogle fremhæver, at en større andel tosprogede elever er en styrke i arbejdet med nyankomne elever, mens andre vurderer, at en høj andel tosprogede elever kan give udfordringer, når nyankomne elever skal integreres i skolen.

Blandt de besøgte skoler med en høj andel af tosprogede elever vurderer både skoleledelse, DSA- og almenlærere, at erfaringen med tosprogede elever kommer de nyankomne elever til gode. Det skyldes for det første, at almenlærerne vurderer, at de er vant til at arbejde med og sætte rammerne for elevernes tilegnelse af dansk som andetsprog, bl.a. ved at have fokus på den sproglige dimension i undervisningen. En almenlærer beskriver eksempelvis, hvordan det bliver en del af hverdagen og undervisningen, når der er mange tosprogede elever i klassen. For det andet vurderer skoleledelse, DSA- og almenlærere, at de har erfaring med at se de muligheder og håndtere de udfordringer, der kan opstå, når nyankomne og tosprogede elever skal integreres socialt, fagligt og sprogligt i skolen.

På andre skoler argumenterer skoleledelse, DSA- og almenlærere for, at en høj andel tosprogede kan skabe udfordringer for integrationen af nyankomne elever, fordi arbejdet med såvel tosprogede elever som nyankomne elever ses som ressourcekrævende opgaver. De vurderer ikke, at der på samme tid er ressourcer nok til at favne en høj andel tosprogede elever og integrere nyankomne elever. Desuden vurderer nogle, at de nyankomne elever gerne gennem observationer og positiv kopiering af klassekammerater gradvist skal kunne afkode skolekulturen, fællesskabet og herigennem integreres i almenklassen. Integrationen af nyankomne elever kræver i den forstand et velfungerende dansktalende miljø og fællesskab, som den nyankomne elev kan blive integreret i.

6.2 De nyankomne elevers sociale udvikling

Forvaltningsrepræsentanter, skoleledelser, DSA- og almenlærere synes at betragte den sociale integration som en form for fundament for den nyankomne elevs øvrige udvikling. De beskriver den sociale integration og den nyankomne elevs trivsel som det første fokus, der går forud for elevens sproglige og faglige udvikling. Undersøgelsen viser, at de vurderer, at den største mulighed eller gevinst ved at indskrive nyankomne elever direkte i almenklassen er elevernes sociale tilknytning til et alment fællesskab. Men de peger også på, at direkte indskrivning i almenklassen kan give anledning til misforståelser og sociale udfordringer.

De nyankomne elever bliver en del af et alment fællesskab

Nyankomne elever bliver fra den første dag på skolen en del af et alment fællesskab, når de indskrives i almenklasser. Det er en central del af de besøgte skolers argumentation for, at det har en positiv betydning for eleverne at blive indskrevet direkte i en almenklasse. Skoleledelser, DSA- og almenlærere vurderer, at de nyankomne elevers sociale tilhørsforhold og relationer til almenelever bidrager til en hurtigere social integration, end når eleverne indskrives i modtagelsesklasser. Det hænger særligt sammen med tre faktorer:

For det første skaber de nyankomne elever hurtigt relationer og venskaber til de øvrige elever i klassen, hvilket ifølge skoleledelser, DSA- og almenlærere bidrager til de nyankomne elevers sociale trivsel på skolen. Almenlærerne bemærker, at de nyankomne elever overordnet har venner, er glade for deres klasse og for at gå i skole. Elevernes sociale integration styrkes ved at deltage i frikvarterer og andre sociale sammenhænge i almenklassen, fordi de har muligheden for at lære af de øvrige elever. Det gælder både i relation til de sociale rammer og kulturen på skolen, men også i forhold til tilegnelsen af dansk som andetsprog.

For det andet fremhæver skoleledelser, DSA- og almenlærere det som en gevinst, at de nyankomne elever ved direkte indskrivning ikke skal skifte klasse fra modtagelsesklasse til almenklasse, men at de derimod fra start bliver en del af et fællesskab og oplever at have et sted, hvor de hører til. De påpeger, at elevernes tidlige tilknytning til et alment fællesskab bidrager til at minimere os/dem-opdelinger af almenelever og nyankomne elever. På nogle skoler har man tidligere erfaret udfordringer med os/dem-opdelinger, hvor de nyankomne elever fra modtagelsesklasserne grupperede sig og efterfølgende havde svært ved socialt at overgå til det almene fællesskab. Ved den direkte integration erfarer disse skoler, at de nyankomne elever i højere grad både betragter sig selv og betragtes af deres klassekammerater som en integreret del af almenklassen.

For det tredje beskrives den direkte indskrivning af nyankomne elever som en gevinst for det almene fællesskab. Nogle skoleledelser, DSA- og almenlærere henviser til, hvordan almeneleverne får et mere mangfoldigt udsyn, indblik i andre kulturer og rummelighed over for forskellighed. Desuden bemærker nogle, at opgaven med at integrere de nyankomne elever i højere grad bliver en fælles opgave på skolen, frem for at der er tale om en opgave for skolens tosprogscenter og DSA-lærerne. Hvor almenlærere tidligere kunne have den holdning, at de nyankomne elever skulle "fikses" i modtagelsesklassen, kræver det nu en fælles indsats fra både DSA- og almenlærere at integrere eleverne i almenklassen.

EKSEMPEL: Frikvartererne

DSA- og almenlærerne forsøger at bakke op om den sociale integration af de nyankomne elever. Det ses eksempelvis, når:

- DSA-lærerne fokuserer på, at de nyankomne elever kommer ud i frikvartererne og ikke gemmer eller putter sig inde i tosprogscentret.
- DSA-lærerne i den første periode deltager i frikvartererne for at skabe en tryghed for de nyankomne elever og for at hjælpe gode relationer til almeneleverne i gang.
- Almenlærerne i indskolingen rammesætter frikvartererne med legemakkere osv. og er opmærksomme på den nyankomne elevs sociale integration efter skole. Eksempelvis ved at understøtte legeaftaler, opfordre de øvrige forældre i klassen til at huske den nyankomne elev, skubbe på i forhold til at blive en del af det lokale foreningsliv osv.

Direkte indskrivning giver udfordringer i form af misforståelser og konflikter

De besøgte skoler bemærker, at det oven for beskrevne sociale potentiale ved den direkte indskrivning ikke nødvendigvis udfolder sig i alle sammenhænge. Det kan der være forskellige grunde til, herunder den nyankomne elevs match med de øvrige elever i klassen, den nyankomne elevs adfærdsmønster (eksempelvis udadreagerende eller voldelig adfærd), almenklassens generelle funktionsniveau som fællesskab mv. Desuden vurderer DSA- og almenlærere, at de nyankomne elevers alder spiller ind i forhold til muligheden for at blive socialt integreret i almenklassen. De vurderer, at de yngre elever er gode til at finde nonverbale kommunikationsformer, fx lege, der inviterer nyankomne elever ind i almenklassens fællesskab, mens den verbale kommunikation fylder mere og mere, desto ældre eleverne bliver.

Undersøgelsen peger på tre udfordringer i forhold til de nyankomne elevers sociale integration og udvikling:

- Afkodning af sociale sammenhænge og spilleregler
- Sociale misforståelser
- Voldelige konflikter.

For det første vurderer DSA- og almenlærere, at de nyankomne elever kan have udfordringer med at afkode acceptabel adfærd i skolen, særligt hvis de kommer fra skolesystemer med en mere autoritær skolekultur. I disse tilfælde vurderer de, at eleverne kan have vanskeligt ved at agere inden for de friere rammer, de møder i en dansk folkeskole. På samme måde ser de det som en udfordring, at de nyankomne elever ikke kun kopierer almenelevernes positive adfærd, men også deres negative adfærd. DSA- og almenlærere vurderer, at det er en stor opgave for de nyankomne elever at kunne foretage denne form for afkodning af, hvad der er og ikke er acceptabel adfærd.

For det andet opstår der ifølge DSA- og almenlærere sociale udfordringer i form af misforståelser på grund af de nyankomne elevers begrænsede dansksproglige kompetencer eller kulturelle baggrund. Nogle almenlærere beskriver det som et grundlag for konflikter, når elevens "sociale kompas" ikke er parallelt med den klassekultur og de forventninger om adfærd, der ofte vil være i en dansk folkeskole. Det betyder, at nogle nyankomne elever nemt ender i konflikter, fordi de ikke forstår de sociale spilleregler. DSA- og almenlærere beskriver, hvordan misforståelserne kan opstå, når de nyankomne elever rykker videre fra en indledende stille periode, til at de begynder at være mere aktive og kommunikerende, særligt i frikvartererne. Når de nyankomne elever forsøger at deltage socialt, kan der opstå misforståelser, hvis eleverne endnu ikke kan forklare sig eller give udtryk for deres behov eller ønsker.

For det tredje beskriver DSA- og almenlærere, hvordan nogle nyankomne elever bliver frustrerede over ikke at kunne kommunikere tilstrækkeligt med deres omgivelser og derfor bruger voldelig eller aggressiv adfærd i stedet. Her gives et eksempel på elever, der ikke verbalt kan sige fra i frikvartererne, og i stedet siger fra med fysiske afvisninger i form af skub, slag osv. DSA- og almenlærere beskriver, hvordan denne voldelige eller aggressive adfærd sætter sig negativt i almenklassen og hos forældrene, hvorved der udvikler sig en form for frygt eller modstand over for den nyankomne elev. I disse tilfælde vurderer de, at de sociale gevinster eller fordele ved den direkte indskrivning risikerer at blive elimineret. Det betyder således, at den sociale integration ved direkte indskrivning enten kan være en stor gevinst eller udfordring for den nyankomne elev.

Behov for tillidsfulde relationer til de nyankomne elever

Der synes at være en form for cirkulær forbindelse mellem de nyankomne elevers sociale og sproglige udvikling. Undersøgelsens data peger på, at elevernes manglende dansksproglige kompetencer kan medføre sociale udfordringer i form af konflikter grundet misforståelser, isolation mv. Men samtidig giver de sociale konflikter og social mistrivsel væsentlige udfordringer for de nyankomne elevers sproglige og faglige udvikling. Undersøgelsen peger derfor på vigtigheden af at arbejde frem mod en god social integration af de nyankomne elever, hvor omfanget af sociale konflikter og social mistrivsel minimeres. Både af hensyn til de nyankomne elevers generelle trivsel og de nyankomne elevers sproglige og faglige udvikling.

DSA- og almenlærere nævner relationsarbejdet som vigtigt for de nyankomne elevers udvikling og generelle trivsel. Herved forstås, at DSA- og almenlærere har fokus på at opbygge tillidsfulde og trygge relationer til de nyankomne elever som fundament for elevens udvikling og deltagelse i skolen. Nogle nyankomne elever får hurtigt mod på at deltage i almenundervisningen, mens det for andre kan være svært at indgå og begynde at bruge det danske sprog i almenundervisningen. Både DSA- og almenlærere vurderer, at almenlæreren har en vigtig opgave i at understøtte elevens lyst til at lære og mod på at deltage i almenundervisningen. Almenlærere vurderer, at det er afgørende at hjælpe de nyankomne elever til at blive trygge i almenklassen og anerkende deres deltagelse, eksempelvis ved at være ekstra opmærksom på at vælge dem, når de rækker hånden op, for på den måde at øge deres taletid og give dem en oplevelse af mestring i skolesammenhæng.

6.3 De nyankomne elevers sproglige udvikling

Skoleledelse, almen- og DSA-lærere vurderer overordnet, at de nyankomne elever profiterer af at indgå i et dansksprogligt miljø, hvor de naturligt og konstant stifter bekendtskab med dansk som andetsprog. Her får de løbende udvidet deres sprogforståelse og ordforråd gennem samvær med sproglige forbilleder.

Skoleledelse, DSA- og almenlærere vurderer, at særligt de yngre elever sprogligt har gavn af deltagelsen i almenklassen. Der er dog ikke enighed om, hvor længe de nyankomne elever synes at profitere sprogligt af direkte indskrivning. Nogle vurderer indtil 2.-3. klasse, mens andre vurderer indtil 6.-7. klasse. Uanset de konkrete klassetrin er de enige om, at den direkte sproglige gevinst ved at indgå i almenklassen grundlæggende gør sig gældende i fag, hvor det enten er lettere at afkode adfærden i undervisningen, eller hvor undervisningens indhold ikke foregår på et for højt abstraktions- eller sprogniveau. Som følge heraf forsøger skolerne at prioritere, at de nyankomne elever i begyndelsen så vidt muligt deltager i praktisk-musiske fag, hvor de generelt vurderer det lettere at afkode handling, adfærd osv. end i de øvrige fag.

De nyankomne elever udfordres på udviklingen af et tilstrækkeligt abstrakt sprog

I forhold til de nyankomne elevers sproglige udvikling gennem deltagelsen i almenklassen er det værd at være opmærksom på, hvilken type sprog de nyankomne elever vurderes at udvikle. DSA- og almenlærere vurderer, at de nyankomne elever hurtigt udvikler et dansk hverdagssprog, så de kan kommunikere med lærere og de øvrige elever. Nogle DSA- og almenlærere reflekterer over, om de nyankomne elever udvikler et tilstrækkeligt abstrakt sprog med fokus på faglige begreber. På den ene side vurderer de, at de nyankomne elever netop gennem deltagelsen i almenklassen bliver introduceret til ord, vendinger og begreber i det talte sprog, som de ikke på samme måde ville have stiftet bekendtskab med i en modtagelsesklasse. På den anden side vurderer de, at de nyankomne elever har behov for yderligere sprogstøtte til at skabe et tilstrækkeligt sprogligt fundament for, at eleverne kan bygge ovenpå med mere abstrakte sprogforståelser samt anvendelsen af førfaglige og faglige ord og begreber.

Almenlærerne oplever udfordringer forbundet med, at de nyankomne elever deltager i almenundervisningen med meget begrænsede dansksproglige kompetencer. Nogle almenlærere beskriver, at de står i et dilemma i almenundervisningen i relation til, hvilke elever de skal målrette undervisningen til. Dilemmaet opstår, fordi de nyankomne elever ifølge almenlærerne ikke har de nødvendige forudsætninger for at kunne modtage en fælles instruks eller forklaring i almenundervisningen. Almenlærerne beskriver, at de efterfølgende må give samme forklaring individuelt til den nyankomne elev, hvilket er tidskrævende i forhold til den samlede tid, som gerne skulle fordeles til at kunne hjælpe alle elever i klassen. Almenlærerne beskriver det som en udfordring at nå alle elever, inklusive de nyankomne elever, uden DSA-lærere som støtte i undervisningen. Situationen i almenklassen ender ifølge nogle almenlærere i dilemmaet om, hvorvidt de skal prioritere den nyankomne elev og dermed sænke tempo og progression af undervisningen for resten af klassen, eller om de skal fortsætte med de planlagte aktiviteter på bekostning af den nyankomne elevs mulighed for at følge med og med risiko for, at denne bliver overset i undervisningen.

Behov for fokus på den sproglige dimension i almenundervisningen

Skoleledelse, DSA- og almenlærere påpeger, at hvis de nyankomne elevers deltagelsesmuligheder skal øges, så kræver det et øget fokus på den sproglige dimension i almenundervisningen. Desuden argumenterer de for, at det ikke kun kommer de nyankomne elever til gode, men at det gavner

alle klassens elever. Almenlærerne vurderer, at det er en omfattende og tidskrævende opgave at tilrettelægge undervisning med fokus på den sproglige dimension, og at det kan være udfordrende at huske det tydelige arbejde med ord og begreber i undervisningen.

Forskning inden for andetsprogstilegnelse har identificeret forskellige tilgange for sprogstilegnelse; herunder fokus på tilpasset input og fokus på output og interaktion (Holm & Laursen, 2010). Tilgangen med fokus på tilpasset input tager udgangspunkt i det sproglige input til eleverne og i at gøre det tilgængeligt for eleverne med henblik på at fremme elevens sproglige forståelse. Eksempelvis ved at give lettere opgaver til eleven, bruge billedmateriale eller lignende. Tilgangen med fokus på output og interaktion går videre end elevens forståelse af sproget og fokuserer på, hvorvidt eleverne kan anvende sproget og udtrykke sig ved hjælp af sproget, bl.a. gennem interaktion (Holm & Laursen, 2010).

På de besøgte skoler har DSA- og almenlærere gjort sig forskellige erfaringer med at sætte fokus på og arbejde med sprog i undervisningen. I det følgende præsenteres fire forskellige eksempler på, hvordan man sætter fokus på sproget i undervisningen:

- For det første sætter almenlæreren fokus på sproget gennem særskilte aktiviteter som "Ugens ord" med fokus på enten dagligdagsord eller sværere ord og begreber for at udvide de nyankomne elevers, men også almenelevers, danske ordforråd.
- For det andet sætter almenlæreren fokus på sproget ved mere gennemgående at tilrettelægge undervisningen med fokus på ord og begreber. Det kan eksempelvis være gennem samtale på klassen om betydningen af ord (se eksempelboks Strategi for nye ord på næste side) ved introduktion til en opgave, ved højtlesning osv.
- For det tredje understøtter almenlæreren fokus på sproget ved at bringe forskellige sanser i spil i undervisningen og ved at kropsliggøre sproget. Sanserne indtænkes gennem kropslige eller visuelle forbindelser, fx ved at arbejde med dramatisering af historiske begivenheder, bevægelse koblet til bogstavlyde (se eksempelboks Bogstaver får mange knager på næste side) eller inddragelse af fysiske genstande i undervisningen. Desuden understøtter almenlæreren mundtlige elementer i undervisningen med visuelle elementer, eksempelvis ved at almenlæreren både tegner og formulerer en instruks eller forklaring eller gør brug af rekvisitter.
- For det fjerde har nogle skoler gennem brugen af gruppearbejde sat fokus på interaktion i forbindelse med sprogstilegnelsen. Her forsøger man at øge de nyankomne elevers deltagelsesmuligheder og anledninger til at udtrykke sig i gruppearbejdet. Et eksempel er, at man i almenklassen arbejder med grupper ud fra Cooperative Learning, hvor der er fokus på samarbejdet, og på, at alle elever i et team eller en gruppe har en rolle at spille. Almenlærerne erfarer dog, at det kræver, at de har et ekstra fokus på dynamikken i gruppearbejdet, så den nyankomne elev reelt får deltaget og kan bidrage i arbejdet.

I de fire eksempler fokuseres der i høj grad på, hvilket undervisningsindhold eller hvilken undervisningsform der kan fremme de nyankomne elevers forståelse af undervisningen, og i mindre grad på elevernes mestring af dansk som andetsprog. Datamaterialet peger på, at skolerne både arbejder med fokus på at tilpasse input og med fokus på de nyankomne elevers output og interaktion, men der synes at være et større fokus på input end på output. Det synes derfor væsentligt at nævne, at forskning har peget på begrænsninger ved et ensidet fokus på input. Ved at fokusere på input vil eleverne kunne få en god forståelse for andetsproget, men de vil samtidig kunne være udfordrede i forhold til at anvende og udtrykke sig på andetsproget (Holm & Laursen, 2010). Der bør derfor både være fokus på at tilpasse inputtet til de nyankomne elever og fokus på de nyankomne elevers muligheder for output og interaktion. Herunder at være opmærksom på, hvilke muligheder der gives eleverne for at udtrykke sig og anvende dansk som andetsprog i undervisningen.

EKSEMPEL: Strategi for nye ord

På en skole har vi observeret en undervisningslektion i 4. klasse. Klassen har læselektion, og undervisningen foregår i skolens læserum. Eleverne kender tydeligt til rammerne for læselektionen og finder med det samme bøger frem, sætter sig på faste pladser med god plads mellem hinanden og går i gang med at læse, indtil alle er på plads. Herefter gennemgår de to almenlærere (og læsevejledere) fokus for undervisningen og minder eleverne om, at de arbejder med forskellige læsestrategier og herunder en strategi for ukendte ord.

Når eleverne støder på ord, de ikke kender, skal de skrive dem op i deres hæfte og skrive, hvad de tror, ordet betyder. Herefter skal de slå ordet op i en ordbog og finde frem til en betydning. I løbet af undervisningen samles der fælles op på ord, hvor eleverne byder ind med ord, som de har fundet svære.

I undervisningen har en elev udfordringer med betydningen af ordet "finte". Eleven har ikke slået ordet op, og almenlæreren husker eleven på at gøre det en anden gang. Almenlæreren spørger klassen til ordets betydning. Flere elever kommer på banen og beskriver billedligt, hvordan det vil sige at finte nogen på en fodboldbane, og nye ord som tackle bliver også forklaret. Almenlæreren har hele tiden fokus på at gentage elevernes forklaring og afstemme den rette betydning. En elev bliver også inviteret op til et lille rollespil for at vise, hvordan det ser ud, når man finter på en fodboldbane. Afslutningsvis spørger almenlæreren eleven, der bragte ordet på banen, om eleven bedre forstår ordet nu, og beder eleven om at prøve at forklare ordet selv, hvilket eleven kan.

EKSEMPEL: Bogstaver får mange knager

På en skole har vi observeret en undervisningslektion i en børnehaveklasse. I undervisningen arbejdes der med at læse, stave og skrive. Sammen staver klassen sig gennem ordet "nisse" ved brug af bogstavlyde og bevægelser koblet til hvert bogstav. Når klassen staver sig gennem ordet, udfører alle elever samme bevægelser til at understøtte de enkelte bogstaver.

Efterfølgende beskriver almenlæreren for os, at der på hele skolen arbejdes med de samme strategier for at give "A" flere forskellige knager: et bogstav, en lyd, en bevægelse og et dyr. De forskellige knager til hvert enkelt bogstav bliver brugt aktivt i undervisningen, når eleverne staver sig gennem ord, taler om bogstaverne eller lignende. En strategi, som støtter både nyankomne elever og de øvrige elever i klassen i deres bogstavsindlæring.

6.4 De nyankomne elevers faglige udvikling

Undersøgelsen viser, at forvaltningsrepræsentanter, skoleledelser, DSA- og almenlærere er mest bekymrede for de nyankomne elevers faglige udvikling, når eleverne indskrives i almenklasser. De vurderer, at de nyankomne elever særligt i starten har begrænsede deltagelsesmuligheder og begrænset fagligt udbytte i almenundervisningen. På skolerne italesættes et behov for at have tålmodighed med elevernes faglige udvikling, men samtidig også et behov for at øge elevernes deltagelsesmuligheder, bl.a. med et fokus på at differentiere almenundervisningen i forhold til den sproglige dimension.

De nyankomne elever har begrænsede deltagelsesmuligheder

På de besøgte skoler vurderer DSA- og almenlærere, at der er stor forskel på, hvorvidt de nyankomne elever kan deltage i og udvikle sig fagligt i almenundervisningen. Nogle elever vurderes at kunne få et fagligt udbytte af undervisningen med det samme, mens andre elever vurderes mere udfordrede, fx grundet faglige udfordringer, traumer eller andre problematikker. Nogle nyankomne elever udvikler sig hurtigt og kan med tiden præstere fagligt på niveau med almenklassen, mens andre har store udfordringer med at tilegne sig basale læse- og regnefærdigheder.

DSA- og almenlærere vurderer, at de nyankomne elever særligt i starten har begrænsede deltagelsesmuligheder og et begrænset fagligt udbytte af almenundervisningen. De beskriver, hvordan de nyankomne elever er "parkerede" i almenundervisningen uden tilstrækkeligt udbytte, idet almenundervisningen vurderes at gå hen over hovedet på dem. Nogle DSA- og almenlærere begrundet det med, at den sproglige udvikling vurderes at gå forud for den faglige udvikling, hvorfor de nyankomne elever har vanskeligt ved at deltage i og få et udbytte af almenundervisningen uden et tilstrækkeligt dansksprogligt fundament. Andre DSA- og almenlærere vurderer, at de nyankomne elever bliver både fagligt og socialt stærkere af at indgå almenklassen. De vurderer, at de nyankomne elever har et fagligt udbytte af almenundervisningen, selv når eleven umiddelbart forholder sig stille eller passiv. De beskriver de nyankomne elevers tidlige udbytte ved, at eleverne stifter bekendtskab med daglige rutiner, typer af opgaver, arbejdsgange og metoder – også inden de selv behersker dem, hvilket vurderes at kunne medvirke til at støtte op om elevernes faglige udvikling.

Som nævnt tidligere, vurderer DSA- og almenlærere, at der mangler ressourcer til arbejdet med nyankomne elever. Det gør sig også gældende i forhold til at arbejde med de nyankomne elevers faglige udvikling. DSA- og almenlærere beskriver, at der mangler ressourcer til at kunne støtte de nyankomne elever tilstrækkeligt i almenundervisningen og til at skabe de nødvendige sammenhænge for eleverne i almenundervisningen, så deres deltagelsesmuligheder øges. De føler sig derfor udfordrede i forhold til at kunne møde de nyankomne elevers behov og understøtte en faglig udvikling hos dem i tilstrækkelig grad. De er således bekymrede for, om de nyankomne elever udvikler sig og bliver så dygtige, som de har potentiale til. I den forbindelse giver nogle DSA- og almenlærere udtryk for en frustration over, at nogle nyankomne elever vurderes at have en stor faglig viden og faglige kompetencer på deres modersmål, men at det er svært dels at afdække elevernes kompetencer og dels bringe deres kompetencer i spil grundet sprogbarrieren.

Behov for tålmodighed med de nyankomne elever

På de besøgte skoler italesætter skoleledelse, DSA- og almenlærere vigtigheden af at have tålmodighed med de nyankomne elever. Tålmodighed forstås på to måder:

For det første en konkret tålmodighed i enkelte situationer, hvor den nyankomne elev har svært ved at forstå noget konkret fagligt stof, bliver voldsom eller udadreagerende eller reagerer på forhold i undervisningen eller skolen generelt.

For det andet en mere overordnet tålmodighed med den nyankomne elevs læring og udvikling, således at der fokuseres på at arbejde med eleverne et skridt ad gangen uden at have for høje ambitionsniveauer fra start. Nogle skoleledelser italesætter det som en udfordring, når almenlærerne har for høje forventninger til de nyankomne elever og som følge heraf har vanskeligt ved at acceptere det faktum, at der sidder en elev i klassen med begrænsede eller svære deltagelsesmuligheder. I stedet argumenterer de for et fokus på elevernes progression – uanset om den er lille eller stor. I den forbindelse efterspørger nogle almenlærerne mere viden om, hvad man kan forvente af de nyankomne elevers udvikling, og en drøftelse af ambitionsniveauet for eleverne. Nogle skoleledelser og almenlærere beskriver, at de føler sig udfordrede på at være tålmodige med de nyankomne elever, når skolerne som helhed vurderes på faglige præstationer og testresultater – også for de nyankomne elever.

Behov for at differentiere undervisningen i forhold til den sproglige dimension i almenundervisningen

Nogle almenlærere ser det ikke som et problem at inddrage de nyankomne elever fagligt i almenundervisningen, mens andre almenlærere beskriver det som en umulig opgave. På samme måde er der forskel på, hvorvidt almenlærerne oplever, at de skal differentiere undervisningen yderligere eller ej, for at de nyankomne elever får tilpasse udfordringer og deltagelsesmuligheder. Undersøgelsen peger dog på, at de nyankomne elevers deltagelsesmuligheder i almenundervisningen kan forbedres, hvis almenlærerne støttes til at differentiere undervisningen i forhold til den sproglige dimension.

På tværs af datamaterialet ses tre eksempler på, hvordan almenlærere har gjort sig erfaringer med at differentiere undervisningen for at skabe bedre deltagelsesmuligheder for de nyankomne elever:

For det første ses eksempler på, at almenlæreren differentierer undervisningen gennem valg af materialer. Det indebærer, at de materialer, den nyankomne elev arbejder med, i større eller mindre grad adskiller sig fra det, resten af klassen arbejder med, og derfor i højere grad er tilpasset elevens dansksproglige niveau. Det kan eksempelvis være en læsebog eller en række øvelser, der er målrettet et yngre klassetrin. En udfordring ved denne form for undervisningsdifferentiering er dog, at den nyankomne elev kan blive frustreret over ikke at kunne tage del i det arbejdsfællesskab eller indhold, resten af klassen har omkring de anvendte undervisningsmaterialer. Nogle almenlærere beskriver derfor, at de gør en indsats for at udvælge eller tilpasse et materiale, så det så vidt muligt ligner de andre elevers materiale.

For det andet ses eksempler på, at almenlæreren differentierer undervisningen gennem selve opgaveløsningen. I stedet for at lave en beskrivende tekst kan den nyankomne elev eksempelvis skrive en række ord til et billede. Tilsvarende kan eleven tegne i sin logbog i stedet for at skrive sætninger. Det handler altså om at indtænke alternative måder, hvorpå den nyankomne elev kan arbejde med den samme opgave som de andre elever.

For det tredje ses eksempler på, at almenlæreren differentierer undervisningen gennem arbejde med projekter eller forløb, der åbner for nye deltagelsesmuligheder med mindre fokus på elevernes sproglige kompetencer. Det kan eksempelvis dreje sig om at lave små film om forsøg i fysik eller arbejde med at filme noget, eleven har særlig interesse for, således at eleven oplever at deltage i processer på lige fod med klassekammeraterne. En almenlærer beskriver et forløb om reklamer,

hvor alle elever skulle lære nye begreber og skulle filme eller opsætte deres egne reklamer. Almenlæreren vurderer, at den nyankomne elev havde bedre deltagelsesmuligheder, fordi det var nyt for alle, og fordi der var mulighed for at bruge elevens kompetencer til at filme, finde billeder osv.

Når almenlærerne differentierer undervisningen, skal det helst udfolde sig inden for en kendt ramme. DSA- og almenlærerne fremhæver nemlig vigtigheden af tydelighed, struktur og forudsigelighed i almenundervisningen. De vurderer ligeledes, at tydelighed, struktur, forudsigelighed og gentagelse i undervisningen gavner alle elever i almenklassen, men især de nyankomne elever. De nyankomne elever kan have udfordringer med at forstå og afkode beskeder eller handlemønstre, hvorfor nogle almenlærere fokuserer på, at almenundervisningen følger en forudsigelig struktur, så de nyankomne elever kan bruge deres ressourcer på at indgå og deltage i undervisningen fremfor at afkode rammerne for undervisningen. Gentagelse er ifølge DSA- og almenlærere et andet vigtigt greb for at stimulere de nyankomne elevers sprogkunderskaber og deltagelse. Eksempelvis ved at arbejde med de samme tekster flere gange, så de nyankomne elever bliver fortrolige med teksten og derfor får mod på at deltage i samtalen om teksten.

Appendiks A – Litteraturliste

EVA. (2007). *Undervisning af tosprogede elever*.

EVA. (2016a). *Basisundervisning for tosprogede elever. Kvalitativ kortlægning af praksis i 20 kommuner*.

EVA. (2016b). *Basisundervisning i dansk som andetsprog på seks skoler*.

Holm, L. & Laursen, H. P. (2010). *Dansk som andetsprog. Pædagogiske og didaktiske perspektiver*. Frederiksberg: Daneklærerforeningens forlag.

MBUL. (2016). *Vedr. ny praksis for undervisning af tosprogede elever i dansk som andetsprog* (sagsnr.: 16/05955). Lokaliseret: <https://www.horsholm.dk/media/1371/svar-til-horsholm-kommune-11-8-2016.pdf>

UVM. (2017). *Organisering af folkeskolens undervisning af tosprogede elever – en vejledning*. Undervisningsministeriet.

Appendiks B – Tabelrapport

Om datagrundlaget

Kontaktgrundlag

Kontaktgrundlaget for surveyen bestod af én relevant leder, konsulent eller chef fra hver af de 98 kommuner med kendskab til kommunens praksis inden for indskrivning af nyankomne elever i grundskolen. Denne person betegnes her som forvaltningsrepræsentant for kommunen.

Gennem telefonisk kontakt til hver enkelt kommune er den relevante forvaltningsrepræsentant blevet identificeret, præsenteret for undersøgelsen og opfordret til at svare på det kommende spørgeskema. I enkelte kommuner har man ikke ønsket at identificere en relevant modtager af spørgeskemaet, og man har i stedet ønsket at få tilsendt spørgeskemaet til en hovedpostkasse.

Indsamling

Data er indsamlet i perioden 9. august til 22. oktober 2018 ved følgende design:

- **Pilotinterview:** 9. august har respondenter fra to kommuner deltaget i pilotinterviews ud fra spørgeskemaet. Under pilotinterviewene har begge respondenter besvaret spørgeskemaet. Respondenterne har efter tilretning af spørgeskemaet fået tilsendt de spørgsmål, der er blevet ændret, og deres besvarelser indgår som en del af datagrundlaget.
- **E-mailinvitation:** 28. august er respondenter fra de resterende 96 kommuner blevet inviteret via e-mail indeholdende unikke weblinks til spørgeskemaet.
- **Første e-mailpåmindelse:** 5. september 2018 fik alle respondenter, der endnu ikke havde besvaret spørgeskemaet, en påmindelsesmail om deltagelse i undersøgelsen via e-mail.
- **Anden e-mailpåmindelse:** 11. september 2018 fik alle respondenter, der endnu ikke havde besvaret spørgeskemaet, anden påmindelsesmail om deltagelse i undersøgelsen.
- **Telefonisk påmindelse:** I perioden 17. september-22. oktober 2018 blev respondenter, der endnu ikke havde besvaret spørgeskemaet, kontaktet telefonisk med henblik på deltagelse i undersøgelsen.

Svarprocent

I alt har forvaltningsrepræsentanter fra 96 ud af 98 kommuner besvaret spørgeskemaet. Dette giver en samlet svarprocent på 98 %. På trods af adskillige henvendelser til de resterende to kommuner var det ikke muligt at få dem til at svare på undersøgelsen.

Frekvenser

Antal nyankomne elever

TABEL B.1

Har jeres kommune modtaget nyankomne elever i skoleårene 2016/17 og 2017/18?

	Procent (Antal)
Ja	100 % (96)
Nej	0 % (0)
Total	100 % (96)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018. Infotekst til spørgsmålet: I denne undersøgelse defineres nyankomne elever på følgende måde: Nyankomne elever er tosprogede børn og unge i alderen 5-18 år med behov for basisundervisning i folkeskolen. De nyankomne elever har maksimalt opholdt sig to år i Danmark. De nyankomne elever er en del af de tosprogede elever, der jf. § 4 i bekendtgørelsen om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog mangler de nødvendige sproglige forudsætninger for at indgå i almenundervisningen i folkeskolen, og som derfor har krav på at modtage basisundervisning i dansk som andetsprog. Når elevens behov for basisundervisning ophører, betragtes eleven ikke længere som værende nyankommen i denne undersøgelse.

TABEL B.2

Hvor mange nyankomne elever har jeres kommune samlet set modtaget i skoleårene 2016/17 og 2017/18?

	Procent (Antal)
1-50	28 % (27)
51-100	37 % (35)
101-150	15 % (14)
151-200	8 % (8)
Over 200	12 % (11)
Total	100 % (95)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018. Infotekst til spørgsmålet: Hvis det ikke er muligt at opgøre antallet af nyankomne elever i jeres kommune, angiv da antallet af elever, der samlet set har modtaget basisundervisning i skoleårene 2016/17 og 2017/18. Noter venligst i kommentarfeltet nederst på siden, hvis der angives basiselever og ikke nyankomne elever.

Note: De oprindelige svarkategorier er sammenkodede. Denne opgørelse af antallet af nyankomne elever rummer en vis usikkerhed, da flere kommuner skriver, at de ikke opgør antallet af nyankomne elever ud fra den givne definition (se definition i note ved den forrige tabel).

Indskrivningen af nyankomne elever i folkeskolen

TABEL B.3

Indskrives I nyankomne elever i alderen 5-18 år på en eller flere af følgende måder?

	Ja Procent (Antal)	Nej Procent (Antal)	Total Procent (Antal)
Model 1: Nyankomne elever indskrives i almenklasse og modtager sprogstøtte i og/eller uden for almenundervisningen.	56 % (54)	44 % (42)	100 % (96)
Model 2: Nyankomne elever indskrives i modtagelsesklasse/-hold og udsluses gradvist til almenundervisningen (ikke udvidede modtagelsesklasser).	72 % (69)	28 % (27)	100 % (96)
Model 3: Nyankomne elever indskrives i udvidede modtagelsesklasser.	39 % (37)	61 % (59)	100 % (96)
Model 4: Nyankomne elever indskrives i særlige tilbud.	15 % (14)	85 % (82)	100 % (96)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018. Infotekst til spørgsmålet: Når nyankomne elever indskrives i folkeskolen, kan det ske på forskellige måder. I denne undersøgelse fokuseres på fire måder at indskrive nyankomne elever på.

Note: De udvidede modtagelsesklasser er for nyankomne elever, der er kommet til Danmark, efter de er fyldt 14 år. Særlige tilbud er en mulighed, kommuner har for at oprette tilbud om grundskoleundervisning til tosprogede børn og unge uden for rammerne af folkeskoleloven. Målet med de særlige tilbud er at udvikle elevens personlige, sociale og faglige kompetencer for hurtigst muligt at kunne blive en del af almenområdet i folkeskolen.

TABEL B.4

Hvor mange modeller anvendes

	Procent (Antal)
1	41 % (39)
2	39 % (37)
3	20 % (19)
4	1 % (1)
Total	100 % (96)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.

TABEL B.5

Hvilke modeller anvendes

	Procent
Model 1	15 % (14)
Model 1 og 2	10 % (10)
Model 1 og 3	5 % (5)
Model 1 og 4	5 % (5)
Model 1, 2 og 3	14 % (13)
Model 1, 2 og 4	3 % (3)
Model 1, 3 og 4	3 % (3)
Model 2	26 % (25)
Model 2 og 3	16 % (15)
Model 2 og 4	2 % (2)
Alle modeller	1 % (1)
Total	100 % (96)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
Note: Tabellen angiver, hvilken kombination af modeller hver kommune anvender, og er udregnet på baggrund af tabel B.4.

Fravalg af direkte indskrivning i almenklasser

TABEL B.6

Overvejer I at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser?

	Procent (Antal)
Ja, vi overvejer at anvende direkte integration i vores kommune	12 % (5)
Ja, der er truffet beslutning om, at vi skal integrere nyankomne elever direkte i almenklasser	5 % (2)
Nej	76 % (32)
Ved ikke	7 % (3)
Total	100 % (42)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018. Infotekst til spørgsmålet: Du har tidligere angivet, at I ikke gør brug af at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de ikke anvender direkte indskrivning til nyankomne elever

TABEL B.7

I hvilken grad har følgende overvejelser været afgørende for, at I ikke på nuværende tidspunkt har valgt at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser:

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)
Vores etablerede modtagelsestilbud fungerer som ønsket.	65 % (24)	35 % (13)	0 % (0)	0 % (0)	0 % (0)	100 % (37)
Indskrivning af nyankomne elever direkte i almenklasser bidrager efter vores vurdering ikke positivt til elevernes integration.	24 % (9)	27 % (10)	24 % (9)	11 % (4)	14 % (5)	100 % (37)
Indskrivning af nyankomne elever i modtagelsesklasse giver eleverne et afgørende fundament for at kunne indgå i almenklasser på sigt.	84 % (31)	11 % (4)	3 % (1)	0 % (0)	3 % (1)	100 % (37)
De lovgivningsmæssige rammer for at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser er uklare.	3 % (1)	16 % (6)	16 % (6)	43 % (16)	22 % (8)	100 % (37)
Der er ikke politisk ønske om at ændre i den nuværende organisering.	41 % (15)	24 % (9)	11 % (4)	3 % (1)	22 % (8)	100 % (37)

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)
Det er vanskeligt at skabe det nødvendige samarbejde mellem modtagelsesklasse/-hold og almenklasse om de nyankomne elever.	3% (1)	38 % (14)	35 % (13)	14 % (5)	11 % (4)	100 % (37)
Underviserne i almenklasserne har ikke de nødvendige kompetencer til at understøtte integrationen af nyankomne elever i almenklassen.	35 % (13)	43 % (16)	16 % (6)	3 % (1)	3 % (1)	100 % (37)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
 Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de ikke anvender direkte indskrivning til nyankomne elever, og som har svaret, at de enten overvejer eller ikke overvejer at indskrive elever direkte i almenklasser i tabel B6.

Indskrivning af nyankomne elever i almenklasser

TABEL B.8

I hvilken grad organiseres den direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser på følgende måder?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)
Model 1A: Nyankomne elever indskrives direkte i almenklasse, men modtager fra første dag størstedelen af undervisningstimerne i modtagelsesklasse eller -hold og udsluses gradvist til almenundervisningen.	13 % (7)	19 % (10)	20 % (11)	46 % (25)	2 % (1)	100 % (54)
Model 1B: Nyankomne elever indskrives direkte i almenklasse og modtager fra første dag størstedelen af undervisningstimerne i almenklasse. Sprogstøtte gives uden for almenundervisningen, fx på særlige hold eller som enkeltmandsundervisning. Der kan samtidig også gives sprogstøtte i almenundervisningen.	44 % (24)	26 % (14)	22 % (12)	6 % (3)	2 % (1)	100 % (54)
Model 1C: Nyankomne elever indskrives direkte i almenklasse og modtager fra første dag alle undervisningstimer i almenklasse. Sprogstøtte gives som en integreret del af almenundervisningen.	11 % (6)	22 % (12)	33 % (18)	31 % (17)	2 % (1)	100 % (54)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
 Infotekst til spørgsmålet: Du har tidligere angivet, at I indskrives nyankomne elever direkte i almenklasser. Det vil vi spørge nærmere ind til i de kommende spørgsmål. Hvis svarmulighederne ikke stemmer fuldstændigt overens med praksis i jeres kommune, bedes du vælge den eller de svarmuligheder, der kommer tættest på kommunens praksis. I din besvarelse bedes du huske på, at nyankomne elever i denne undersøgelse er defineret som elever med behov for basisundervisning, jf. § 4 i bekendtgørelsen om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog.
 Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de anvender direkte indskrivning til nyankomne elever.

TABEL B.9

Hvor længe har der i kommunen været en praksis for at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser?

	Procent (Antal)
Vi er lige begyndt at integrere eleverne direkte i almenklasser	9 % (5)
6-11 måneder	2 % (1)
1-1,5 år	26 % (14)
Mere end halvandet år	57 % (31)
Ved ikke	6 % (3)
Total	100 % (54)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
 Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de anvender direkte indskrivning til nyankomne elever.

TABEL B.10

I hvilken grad indgik følgende overvejelser, da man i jeres kommune traf beslutning om at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent (antal)	Procent (antal)	Procent (antal)	Procent (antal)	Procent (antal)	Procent (antal)
Vi forventede, at nyankomne elever hurtigere blev integreret i skolen med denne model.	67 % (36)	19 % (10)	4 % (2)	6 % (3)	6 % (3)	100 % (54)
Vi var inspirerede af andre kommuners praksis.	20 % (11)	26 % (14)	24 % (13)	19 % (10)	11 % (6)	100 % (54)
Der var et politisk ønske om at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser.	26 % (14)	28 % (15)	9 % (5)	19 % (10)	19 % (10)	100 % (54)
Vi oplevede ikke, at vores eksisterende organisering på området fungerede optimalt.	20 % (11)	30 % (16)	13 % (7)	15 % (8)	22 % (12)	100 % (54)
Vi var inspirerede af international forskning og erfaringer.	33 % (18)	31 % (17)	15 % (8)	7 % (4)	13 % (7)	100 % (54)
Vi var inspirerede af diverse undersøgelser og evalueringer på området.	30 % (16)	35 % (19)	15 % (8)	7 % (4)	13 % (7)	100 % (54)
Vi tog beslutningen ud fra et ressourcehensyn.	13 % (7)	19 % (10)	22 % (12)	31 % (17)	15 % (8)	100 % (54)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
 Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, de anvender direkte indskrivning til nyankomne elever.

TABEL B.11

Er der i jeres kommune en politisk målsætning om, hvor stor en andel af nyankomne elever der skal integreres direkte i almenklasser?

	Procent (Antal)
Ja, skriv procent:	11 % (6)
Nej	80 % (43)
Ved ikke	9 % (5)
Total	100 % (54)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, de anvender direkte indskrivning til nyankomne elever.

TABEL B.12

Er der i jeres kommune en politisk målsætning om, hvor stor en andel af nyankomne elever der skal integreres direkte i almenklasser? (Hvis ja, skriv procent)

	Procent (Antal)
20	17 % (1)
100	67 % (4)
Flest mulige elever	17 % (1)
Total	100 % (6)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de anvender direkte indskrivning til nyankomne elever.

TABEL B.13

I hvilken grad indgår følgende kriterier, når nyankomne elever (5-18 år) indskrives direkte i en almenklasse?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)
Alle nyankomne elever følger samme model for indskrivning	52 % (28)	30 % (16)	7 % (4)	7 % (4)	4 % (2)	100 % (54)
Alder	59 % (32)	19 % (10)	6 % (3)	9 % (5)	7 % (4)	100 % (54)
Sproglige kompetencer inden for dansk	37 % (20)	9 % (5)	19 % (10)	30 % (16)	6 % (3)	100 % (54)
Sproglige kompetencer inden for engelsk	15 % (8)	19 % (10)	26 % (14)	35 % (19)	6 % (3)	100 % (54)
Mundtlige og skriftlige kompetencer på modersmålet	17 % (9)	24 % (13)	24 % (13)	30 % (16)	6 % (3)	100 % (54)
Skoleerfaring	24 % (13)	26 % (14)	20 % (11)	24 % (13)	6 % (3)	100 % (54)
Hjemland	7 % (4)	11 % (6)	35 % (19)	41 % (22)	6 % (3)	100 % (54)
Forældres baggrund	7 % (4)	11 % (6)	37 % (20)	39 % (21)	6 % (3)	100 % (54)
Viden om elevernes trivsel fra forældrene	9 % (5)	24 % (13)	30 % (16)	31 % (17)	6 % (3)	100 % (54)
Traumer	17 % (9)	19 % (10)	26 % (14)	30 % (16)	9 % (5)	100 % (54)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
 Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de anvender direkte indskrivning til nyankomne elever.

TABEL B.14

Du bedes nu vurdere, i hvilken grad de nyankomne elever indskrives direkte i almenklasser på forskellige klassetrin. Herved forstås, hvor stor en andel af de nyankomne elever der indskrives direkte i almenklasser på følgende klassetrin.

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)
Børnehaveklasse	76 % (41)	15 % (8)	4 % (2)	0 % (0)	6 % (3)	100 % (54)
Indskoling (1.-3. klasse)	67 % (36)	17 % (9)	7 % (4)	4 % (2)	6 % (3)	100 % (54)
Mellemtrin (4.-6. klasse)	54 % (29)	9 % (5)	19 % (10)	13 % (7)	6 % (3)	100 % (54)

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)
Udskoling (7.-9. klasse)	20 % (11)	19 % (10)	24 % (13)	31 % (17)	6 % (3)	100 % (54)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
 Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de anvender direkte indskrivning til nyankomne elever.

TABEL B.15

I hvilken grad har I oplevet følgende udfordringer med at indskrive nyankomne elever direkte i almenklasser?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)
At skabe det nødvendige samarbejde mellem modtagelsesklasse/-hold og almenklasse om de nyankomne elever.	13 % (7)	39 % (21)	30 % (16)	15 % (8)	4 % (2)	100 % (54)
At have undervisere i almenklassen med nødvendige kompetencer til at integrere nyankomne elever i almenundervisningen.	44 % (24)	43 % (23)	9 % (5)	0 % (0)	4 % (2)	100 % (54)
At være sikker på de lovgivningsmæssige rammer for indskrivning af nyankomne elever direkte i almenklasser.	9 % (5)	22 % (12)	43 % (23)	20 % (11)	6 % (3)	100 % (54)
At have tilstrækkelige kommunale vejlederressourcer til at støtte underviserne i integrationen af nyankomne elever i almenundervisningen.	15 % (8)	45 % (24)	28 % (15)	4 % (2)	8 % (4)	100 % (53)
At have tilstrækkelige vejlederressourcer på skolerne til at støtte underviserne i integrationen af nyankomne elever i almenundervisningen.	17 % (9)	55 % (29)	19 % (10)	0 % (0)	9 % (5)	100 % (53)
At finde viden om, hvordan man arbejder med at integrere nyankomne elever i almenundervisningen.	9 % (5)	28 % (15)	41 % (22)	17 % (9)	6 % (3)	100 % (54)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
 Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de anvender direkte indskrivning til nyankomne elever.

Indskrivning af elever i modtagelsesklasse/-hold

TABEL B.16

I hvilken grad organiseres indskrivningen af nyankomne elever i modtagelsesklasser/-hold på følgende måder? (ikke udvidede modtagelsesklasser)

	I høj grad	I nogen grad	I min- dre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)
Model 2A: Nyankomne elever indskrives i modtagelsesklasse/-hold og udsluses gradvist til almenklasse efter ca. 12 måneder.	38 % (26)	25 % (17)	20 % (14)	16 % (11)	1 % (1)	100 % (69)
Model 2B: Nyankomne elever indskrives i modtagelsesklasse/-hold og udsluses gradvist til almenklasse efter ca. seks måneder.	18 % (12)	37 % (25)	38 % (26)	6 % (4)	1 % (1)	100 % (68)
Model 2C: Nyankomne elever indskrives i modtagelsesklasse/-hold og udsluses gradvist til almenklasser inden for de første ca. seks måneder.	18 % (12)	22 % (15)	40 % (27)	18 % (12)	3 % (2)	100 % (68)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018. Infotekst til spørgsmålet: Du har tidligere angivet, at I indskrives nyankomne elever i modtagelsesklasse/-hold (ikke udvidede modtagelsesklasser). Hvis svarmulighederne ikke stemmer fuldstændigt overens med praksis i jeres kommune, bedes du vælge den eller de svarmuligheder, der kommer tættest på kommunens praksis. I din besvarelse bedes du huske på, at nyankomne elever i denne undersøgelse er defineret som elever med behov for basisundervisning, jf. § 4 i bekendtgørelsen om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de anvender modtagelsesklasser til indskrivning af nyankomne elever.

Indskrivning af elever i særlige tilbud

TABEL B.17

I hvilken grad anvendes særlige tilbud til følgende klassetrin?

	I høj grad	I nogen grad	I mindre grad	Slet ikke	Ved ikke	Total
	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)	Procent (Antal)
Børnehaveklasse	0 % (0)	7 % (1)	36 % (5)	57 % (8)	0 % (0)	100 % (14)
1-3. klasse	0 % (0)	7 % (1)	36 % (5)	57 % (8)	0 % (0)	100 % (14)
4-6. klasse	0 % (0)	14 % (2)	21 % (3)	64 % (9)	0 % (0)	100 % (14)
7-9. klasse	21 % (3)	21 % (3)	29 % (4)	29 % (4)	0 % (0)	100 % (14)
Unge mellem 16 og 18 år	64 % (9)	14 % (2)	14 % (2)	7 % (1)	0 % (0)	100 % (14)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018. Infotekst til spørgsmålet: Du har tidligere angivet, at I indskrifer nyankomne elever i særlige tilbud. I din besvarelse bedes du huske på, at nyankomne elever i denne undersøgelse er defineret som elever med behov for basisundervisning, jf. § 4 i bekendtgørelsen om folkeskolens undervisning i dansk som andetsprog.

Note: Dette spørgsmål er kun stillet til forvaltningsrepræsentanter, der har svaret, at de anvender særlige tilbud til indskrivning af nyankomne elever.

Visitation og afdækning af kompetencer

TABEL B.18

Hvilken tilgang anvendes i jeres kommune?

	Procent (Antal)
Central tilgang til visitation (forvaltningen er ansvarlig)	34 % (33)
Decentral tilgang til visitation (de enkelte skoler er ansvarlige)	44 % (42)
Anden tilgang, skriv hvilken:	22 % (21)
Total	100 % (96)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018. Infotekst til spørgsmålet: Praxis er generelt kendetegnet ved to overordnede tilgange til visitation. 1) En central tilgang, hvor den kommunale forvaltning afdækker nyankomne elevers kompetencer og visiterer til undervisningstilbud, og 2) en decentral tilgang, hvor den enkelte skole og særligt skoleledelsen afdækker nyankomne elevers kompetencer og træffer beslutning om undervisningstilbud.

TABEL B.19

Hvilke materialer anvender I som grundlag for visitation og afdækning af nyankomne elevers kompetencer?

	Procent (Antal)
Hele vejen rundt-materiale fra UVM	28 % (27)
Lokalt udviklet materiale	18 % (17)
Andet materiale, skriv hvilket:	25 % (24)
Vi anvender ikke et konkret materiale som grundlag for visitationen	18 % (17)
Ved ikke	11 % (11)
Total	100 % (96)

Kilde: EVA's spørgeskemaundersøgelse blandt forvaltningsrepræsentanter i danske kommuner, august-oktober 2018.
Note: Eksempler på besvarelser af 'Andet materiale' er "På vej", "Vis hvad du kan", Samtaleguide fra "Om modtagelse og undervisning af nyankomne elever", inspirationskatalog fra Undervisningsministeriet, modersmålsvurderinger, sprogscreeningsmateriale og materialer til nyankomne elever fra andre skandinaviske lande.

Direkte indskrivning af nyankomne elever i almenklasser

© 2019 Danmarks Evalueringsinstitut

Eftertryk med kildeangivelse er tilladt

Bestilles hos:
Alle boghandlere
40,- kr. inkl. moms

Trykt hos Rosendahls
Foto: Rikke Bisgaard

ISBN (www) 978-87-7182-343-1
ISBN 978-87-7182-344-8

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk